

Frederik den Sjette og det andet svenske Tronfølgervalg 1810.

Af

Aage Friis.

I.

Det engelske Overfald i August 1807 indledede den Syvaarskrig, hvis Resultat blev den dansk-norske Stats finansielle Ruin og Dobbelttrigets Opløsning. Den hele europæiske Situation, der kastede Danmark-Norge ind i Krisen, og dennes Udfald blev i væsentlig Grad bestemt af den overmægtige Stormagtspolitik. Men alligevel var Krigen med England ikke det endelig afgørende; dette blev Udviklingen af de særlig nordiske Forhold. Kampen med Storbritanniens Flaader ødelagde vel Danmark finansielt, men den derved skabte Nedgang vilde dog kun have været at regne for midlertidig og afhjælpelig, naar der kom Fred. Ulægelig haardt blev Danmark derimod ramt, da Sveriges Politik blev vor diametralt modsat, da den planlagde og sejerrig gennemførte Norges Erobring.

Danmarks Forhold til Sverige i Syvaarsperioden er derfor af ulige større Interesse end Forholdet til England. Dette glider i alt væsentligt jævnt og lige frem

ad den Vej, der blev banet i Efteraaret 1807. Anderledes stod Danmark og Sverige overfor hinanden. Lige fra første Færd af aabner der sig forskellige Veje for dette Forholds Udvikling; længe svinger det frem og tilbage, og selv efter at den væsentlige Fremgangslinje er bestemt, er Afgørelsen langfra sikker; her er større Jævnbyrdighed, de personlige Værdier har Betydning som Indsats i Kampen, her findes dog det dramatiske Liv, der bryder de uophørlige Nederlags dræbende Ensformighed.

Længe havde de nordiske Rigers Politik bevæget sig mellem Yderpunkter. Undertiden havde man i Fællesskab syntes at gaa frem mod den nøjest mulige Sammenlutning, men næppe havde en saadan været ved at skabes, før Interesserne skiltes. Da vendte Svenskerne sig til alskens aggressive Planer mod Danmark, i hvilke Tanken om Norges Erhvævelse i Reglen var det reelle Indhold; omvendt nødtes Danmark til en aarvaagen og fjendsk Defensiv. Saaledes blev Forholdet ogsaa efter Krisen i 1807; endnu en Stund ansloges begge Strænge, saa kom det Tidspunkt, da det ene Ledemotiv forstummer, og Kampen om Norge begynder.

Vendepunktet i Nordens Politik er Sommeren 1810; og den Dag, da Bernadotte, Prins af Pontecorvo, valgtes til Sveriges Kronprins, medens Frederik VI's Kandidatur afvistes, er Udgangspunktet for den definitive Skilsmisse mellem de to Staters Politik. Det kan erkendes, at det svenske Standpunkt, der den Gang indtoges positivt imod Danmark, valgtes bevidst og klart. Just derfor — og især fordi store Begivenheders første Oprindelse altid drager — vil jeg i det følgende genoptage til Undersøgelse de Begivenheder fra Sommeren 1810, der be-

lyser, hvorledes den politiske Situation i Norden paa det Tidspunkt kunde blive Indledningen til Kampen mellem de nordiske Folk.

Aaret 1809 havde været højst betydningsfuldt. Siden Februar det foregaaende Aar havde der været Krig mellem Danmark-Norge og Sverige. Nødtvungen og næsten udelukkende paa Grund af Gustaf IV Adolfs vanvittige Politik var Krigserklæringen bleven udstedt fra dansk Side, men i hele Aaret 1808 havde Kampen været uden Interesse. Ved Begyndelsen af 1809 stod imidlertid dansk-norske Hære parate til at gøre Indfald i Sverige, og i Marts Maaned kom et Tidspunkt, hvor store Muligheder aabnede sig for Danmarks Konge.

I det Øjeblik, da Gustaf IV Adolf fængsledes, var der projekteret og indtil alle Enkeltheder forberedt en Landgang i Skaane fra Sælland, medens fra norsk Side en Hær under Christian August skulde foretage en Diversion ned mod Sundprovinserne. Formaalet var fra dansk Side ikke ringe, det var Erobringsplaner ikke mindre omfangsrige end de, den svenske Konge havde næret baade i 1807 og i 1808, da han haabede paa engelsk Hjælp til Norges eller Sællands Erobring. Frederik VI's Øjne var nu fæstede paa det gamle Østdanmark. Til Erstatning for Tabene paa andre Kanter vilde han paany sikre sig Sundets Bredder og landvejs Forbindelse med Norge. Sverige skulde stænges ude fra Kattegat, og til denne store Omvæltning i Nordens Forhold haabede Kong Frederik næsten paa sine mægtige Allieredes, Frankrigs og Ruslands, Samtykke. Men endnu videre Planer laa bag ved, nærede af den Formodning, man havde om, at Gustaf IV's Kongedage vistnok var talte. Det forhandlede i danske Regerings-

kredse, ja, udtaltes i Proklamationer, der oversendtes til Sverige pr. Luftballon fra Kronborgs Volde: mellem Danske og Svenske føres der ikke Krig; de to Nationer er Brødre; Kampen føres alene mod Sveriges Konge, og Maalet er Nordens Fred, der ikkun sikres ved at sætte ogsaa Sveriges Krone paa „Nordens Frederiks“ Hoved.

Planerne var ikke saa fantastiske endda; i Februar 1809 stod Sverige sin Opløsning nær, da Adlersparres Revolution reddede Landet. Saa var det, at Tanken om en nordisk Union kom frem — Enhedstøner var ved at klinge gennem Disharmonierne — men hastig døde den hen, og de følgende Maaneder blev Vidne til et kolossalt Nederlag for Frederik VI's Politik.

Som Isen smeltede bort, svandt Planerne om en Overgang over Sundet. Dernæst forspildte Frederik VI personlig alle Chancer for sit Valg til svensk Konge eller Tronfølger, og endelig magtede han hverken Forholdet til Christian August i Norge eller til sin meget vanskelige Allierede i Øst. Intet som helst bragtes der ud af alle de Muligheder, Revolutionen havde frembudt. Man maatte være ubillig for ikke at indrømme, at de Forhold, der havde udviklet sig i Norge, hvor Wedel Jarlsberg tumlede Christian August og faktisk var inde paa en halvforræderisk anti-dansk Politik, var yderst filtrede og skabte Frederik VI en højst vanskelig Stilling overfor Rusland. Men paa den anden Side maa det siges, at en politisk Aktion vanskelig kunde gribes uheldigere an eller føres slettere til Ende end den, som Frederik VI i 1809 var Mester for. Hans Politik var hverken klar og konsekvent eller kraftig. Han kunde i Marts 1809 have valgt en fredelig forsonende Politik med

det Formaal at skaffe sig den svenske Krone. Men da maatte han øjeblikkelig have klargjort sig Vilkaarene, have overvundet sig til et resolut og tillidsindgydende Tilsagn om Opretholdelse af den svenske Konstitution og have sat alle Sejl til for at vinde Svenskerne for sig personlig. Da havde Grev Wedel været hans Mand, og Christian August havde lagt sin Indflydelse i Sverige i Vægtskaalen for sin Konge. Overfor Svenskernes Tale om manglende personlige Kvalifikationer vilde den Fred, han bragte, have vejet godt til, og en Forening med de to andre Riger vilde have forekommet svenske Mænd en god Støtte i det Øjeblik, da Zarens Haand holdt fast om Finland, og hans Hære var paa svensk Grund.

Men selv om denne Politik utvivlsomt havde været ikke blot den mest tiltalende, men ogsaa den klogeste, saa havde der dog været god Mening i at følge Erobringspolitikken videre. Hvis Frederik VI ikke uden skellig Grund paa Halvvejen havde opgivet den „intenderede Overgang til Skaane“ og ikke hjælpeløst havde fundet sig i, at Christian August Foraaret igennem omgik hans Ordre til Fremmarch, saa vilde der dog være kommen noget ud af den hele Kampagne. Hvis der i Stedet for unyttige Uhøfligheder var bleven svaret de svenske Afsendinge, der i Marts mødte i København for at sondere Frederik VI's Stemning overfor et eventuelt Valg, at man kunde tales ved, naar dansk-norske Hære stod paa svensk Grund, og hvis de paatænkte Indfald, som planlagt, var sket med Humanitet og Skaansomhed, da havde der endda været store Chancer for, at Tronfølgen var tilfaldet Frederik VI.

Men Kraft eller Klarhed, Forsynlighed og Omsigt

var just det, der ikke fandtes Spor af i disse Maaneders danske Politik. Saa valgte Svenskerne deres Hjælper Christian August, og Rusland brød alle Løfter og Aftaler, hvad næppe var sket, om Frederik VI havde opfyldt sin Pligt som Allieret og i rette Tid havde foretaget Indmarchen i Sverige og havde siddet inde med en god Del svensk Land, naar Freden skulde sluttes.

Tanken om at benytte Øjeblikket til at skabe en nordisk Union havde fanget Interessen stærkt i København, men Muligheden for Virkeliggørelse varede for kort til, at Ønskerne kunde give sig positivt Udtryk, saa meget mere som Frederik VI's Holdning hele Tiden var uklar og i alt Fald tilsyneladende mere imod end for. Det er imidlertid sikkert, at der indenfor Regeringskredsene var Begejstring for Planen; Schimmelmann var saaledes i Færd med at faa udsendt et opildnende Flyveskrift, noget han imidlertid maatte lade bero for den Gang.

Svenskerne fik ikke i 1809 for Alvor Lejlighed til at tage Stilling til Spørgsmaalet om en nordisk Union. Christian Augusts Kandidatur laa saa nær og blev skudt saa hastig og resolut i Forgrunden, at den hurtig fangede alle Sind. Paa Valgrigsdagen rejstes intet Forslag om Frederik VI, enstemmig valgte Stænderne Christian August til Tronfølger. Men medens Tanken om den danske Konges Valg var bleven vakt hos Svenskerne under Trykket af Øjeblikkets Farer og Haabet om at besværgede disse ved aldeles at forsone den ene Fjende og sikre fremtidig Enhed i Nordens Politik, saa paa-virkede Sommerens Begivenheder de svenske Statsmænd i en for fremtidige Unionsplaner højst uheldig Retning.

Ikke blot havde Frederik VI's Holdning efter Marts-

revolutionen sat ondt Blod i Sverige, men det var ikke forbleven ukendt for det Adlersparreske frisindede Parti, hvor krampagtig den danske Konge havde klamret sig til sin Enevælde under Overvejelserne om, hvorvidt han skulde modtage Tronfølgen i det konstitutionelle Sverige. Der var herved skabt en vis Opinion, der i det stille voksede sig stærk og drog Næring af alt, hvad ufordelagtige Rygter kunde berette om den danske Konges Person og Regimente.

Vigtigere var det dog, at netop Christian Augusts Valg gav de svenske Planer paa Norge stærk Vækst, og at der i svenske Regeringskredse vaktes Forhaabninger om, at Danmarks Sikkerhed mod slige Planer i dets Stormagtsalliancer ikke var særlig paalidelig.

Hvad det første angaar, da bærer Grev Wedel Jarlsberg Hovedansvaret. Hans Forbindelser med Adlersparres Kreds havde saa at sige gjort Christian August til Sveriges Tronfølger. Han stod som den eneste positive Repræsentant for den i disse Aar vaagnende norske Selvstændighedsbevægelse, og alle hans Forhandlinger med svenske Mænd sigtede til at løsrive Norge fra Danmark og tilvejebringe en svensk-norsk Union.

Den norske Selvstændighedsbevægelses Betydning er meget omtvistelig, men i denne Sammenhæng ligegyldig; det afgørende er her, at den anti-danske Politik, hvorpaa Grev Wedel i 1809 slog ind, gav de svenske Planer paa Norge Fart og et nyt Grundlag i den Tro, han skabte, paa at der muligvis i selve det norske Folk var Jordbund for dem. Hans Haab om at tilvejebringe en svensk-norsk Union ved Christian Augusts Valg slog fejl, men dermed opgaves Planen ikke. Han gjorde sit til, at hans svenske Venner ikke lagde den til Side, For-

bindelsen imellem dem brast ikke i den følgende Tid. Til denne Paavirkning kom først Frygten for, siden Visheden om Finlands Tab; Resultatet blev, at hvad der før havde været en halvtæventyrlig Grille hos en fantasifuld eller sindssyg svensk Konge, det blev nu en hverdags Overvejelsesgenstand for Flertallet af Sveriges mest indflydelsesrige Politikere.

Men endnu fra en anden Side sattes Tanken om Norges Løsrivelse fra Danmark i Svingning.

Revolutionen i Sverige og Finlands Besiddelse havde forandret Ruslands politiske Synspunkter, og ligesaa lidt som Frederik VI mægtede at fastholde sin Allierede, ligesaa vel forstod Svenskerne at benytte Situationen. De uddybede efter Ævne Kløften mellem Danmarks og Ruslands Interesser og havde Held med sig. Allerede i September 1809 var de danske Krav paa Dele af Syd-sverige skrinlagte, ja, saa stærk var i København Mistilliden til Sveriges Planer og Ruslands Paalidelighed, at det danske Diplomati arbejdede paa i Frederikshavn Traktaten at faa indsat en Bestemmelse, hvorved Rusland garanterede Danmark Besiddelsen af Norge. Men end ikke dette vilde Rusland paa dette Tidspunkt indrømme, ja, russiske Diplomater opfattede endogsaa deres Regerings Stemning saaledes, at de ikke utvetydig pegede paa Norge og lod de svenske Underhandlere forstaa, at dér var den Erstatning, som maaske kunde gøre Sverige til en tilfreds og allieret Nabo af Zarriget og lade det glemme Finlands Tab.

Saaledes var den Stræng spændt, hvorpaa der fra nu af stadig skulde spilles af svenske Statsmænd, og Aaret 1809 saa baade Planen om en nordisk Union dukke op og Tanken om Norges Løsrivelse fra Danmark

stille sig frem deroverfor. Men endnu var det kun blevet til Antydninger og Tilløb, og hverken Svenskerne eller Kong Frederik VI havde taget klart Standpunkt til de to vidtforskellige Veje, ad hvilke Nordens Fremtidspolitik kunde ledes.

Det halve Aar, i hvilket Christian August som Carl August var Sveriges Tronfølger, blev en underlig taaget Tid, men ogsaa i denne kunde to politiske Muligheder spores virkende næsten parallelt.

Det er sikkert, at der hos det Parti i Sverige, der havde fremmet Prinsens Kandidatur, herskede en stærk Skuffelse over, at han ikke bragte Norge med sig; Skuffelsen fik vel ikke Raaderum under den store Glæde, som hans Ankomst vakte, og det var kun Armfelt¹⁾, der ironiserede over, at „Norge icke följer med den skatt, som vi hemta derifrån“. Men Planerne om Norge faldt dog ingeniunde derfor bort; gennem positive Udtalelser kan de spores hele Vinteren igennem. Særlig ses dette under Forhandlingerne med Frankrig.

Lige fra det Øjeblik af, da den svenske Regering i Sommermaanederne var begyndt at indlede Fredsunderhandlinger med Napoleon, havde den sonderet hans Stemning overfor Muligheden af Norges Forening med Sverige. Her havde man dog ikke fundet god Jordbund for Tanken. Just i de samme Dage, da Russerne ganske svigtede Frederik VI's Interesser, tog Napoleon Standpunkt til de svenske Diplomaters Insinuationer. „Jeg nærer den største Interesse for Danmark“, skrev han til sin Udenrigsminister, „jeg antager det ikke for stemmende hverken med Kejser Alexanders eller med min

¹⁾ Tegnér: Armfelt III, 238.

Værdighed, at Danmark taber noget ved den Forbindelse, som det underholder med os, og Tanken om at lade det miste Norge forekommer mig som en Roman“. Svenskerne lod sig dog ikke afskrække; i de Instruktioner, som udstedtes for de Underhandlere, der endelig afsluttede Fredstraktaten mellem Sverige og Frankrig i Januar 1810, toges der Hensyn til Muligheden af Norges Forening med Sverige, og endnu den 23. Marts gav Hofkansleren, Greven af Wetterstedt, Gesandten i Paris, Baron Lagerbielke, udtrykkelig Ordre om ikke at tabe Norge af Sigte. Napoleons Standpunkt var dog Vinteren igennem uforandret det samme som i September.

Modsat var Tanken om en nordisk Union knyttet til Carl August. Under hans Vaklen frem og tilbage i Norge i 1809 havde de tre Rigers Forening under Frederik VI ikke blot været hans første Tanke, men var ogsaa vedblevet at staa for ham som det ideelle Maal. Under Grev Wedels Paavirkning og tilskyndet ved Frederik VIs ukloge Holdning havde han foreløbig opgivet Planen og havde arbejdet for sig selv, men da han ved Udgangen af Aaret forlod Norge, var Tanken endnu levende. I Breve til sin Broder Hertug Frederik Christian fremførte han sin Vilje til om muligt at arbejde for andres Interesser, og overfor Adlersparre udviklede han den 26. December i varme Ord, hvorledes Sverige kunde og burde blive Udgangspunktet for en nordisk Union, der burde skabes i Forbund med Frankrig og i Modsætning til Rusland.

Disse hans Betragtninger var man vidende om i København, og selv om man erfaringsmæssig kun kunde have ringe Tillid til Prinsens Ævne til at fastholde og udføre en saa stor Plan, saa nærrede man ingen Tvivl

om Oprigtigheden af hans Følelser og tog med megen Takt Stilling dertil. Den 31. Januar 1810 kom den nye danske Gesandt Grev Magnus van Dernath til Stockholm. I sin Instrux var han gjort opmærksom paa, hvad Carl August havde tilkendegivet som sine virkelige Ønsker, og han fik Paabud om diskret og taktfuldt at holde sig nær til Prinsen og ved Lejlighed styrke ham i hans Forsæt.

Ogsaa gennem forskellige Projekter, knyttede til Tronfølgerens Person, dukkede Unionstanken frem. Saaledes foreslog Napoleon, der stadig beskæftigede sig med de nordiske Forhold og skarpt betonedede Vigtigheden af et nært Forhold mellem de tre Riger, et Ægteskab mellem Carl August og Frederik VI's ældste Datter. Derved skulde en Forening af de nordiske Kroner tilvejebringes, og allieret med Storfyrstendømmet Warschau og Frankrig vilde Norden blive et stort Bolværk mod Rusland, hvis Forhold til Frankrig i Napoleons Tanker allerede nu stod i Uvishedens Tegn. Denne Giftermaalsplan vandt imidlertid hverken Bifald hos Prinsen eller hos Frederik VI; det var tydeligt, at et Giftermaal ikke stod for nogen af Parterne som Vejen til en Union.

Alt dette havde ikke ført ud over de løse Forslags og Spekulationers Grund, og hvad her er nævnt har kun Betydning, forsaavidt som det viser, at i Maj 1810 var Forholdet imellem de tre nordiske Riger og den hele fremtidige nordiske Politik i allerhøjeste Grad Genstand for baade de danske og svenske Statsmænds Interesse, og at alle Overvejelser svingede frem og tilbage mellem disse to modsatte Yderpunkter.

Da skabte Carl Augusts pludselige Død en helt ny

Situation, der førte til en gensidig Opgørelse af Status¹).

II.

Den 31. Maj naaede Dødsbudskabet fra Quidinge Hede Stockholm²). Under almindelig Uro og Bestyrtelse, og medens allehaande uhyggelige Rygter om Tronfølgerens Dødsmaade allerede bragte Gæring i Stockholms Pøbel, samledes den følgende Dag, Fredagen den 1. Juni, det svenske Statsraad. Spørgsmaalet om Valget af en ny Tronfølger rejstes straks, men allerede forinden Raadsmødet var den gamle, stærkt rystede Carl XIII bleven overbevist om, hvilket Forslag han burde fremføre som sit. Adlersparre, Carl Augusts nære Ven og Grev Wedels Fortrolige, den Mand, der det foregaaende Aar stærkest havde følt sig opildnet af Tanken om Norges Forening med Sverige, havde øjeblikkelig været hos Kongen og nævnet sin Kandidat. Det var Hertug Frederik Christian af Augustenborg, Carl Augusts Broder, der faa Dage før, efter et Samvær i Ramløsa med den afdøde, havde forladt Sverige. Adlersparres Bevæggrunde til dette Forslag var flere; dels lod personlig Hengivenhed for den afdøde Tronfølger ham foretrække Slægtingen, dels ansaa han det for en Fordel, at Her-

¹) Forchhammer: Christian August (Dansk Maanedskr. 1868.) Y. Nielsen: Wedel Jarlsberg I. Schinkel: Minnen. Bihang II. Medd. fra Krigsark. IV—V. Forssell: Gustaf af Wetterstedt (Sv. Akad. Handl. III 1888).

²) Schinkel: Minnen V, 182 flg. Engeströms Minnen II, 159 flg. Depecher fra v. Dernath 1. og 4. Juni (Udenrigsministeriets Arkiv). Depecher fra Desaugiers til Paris, 31. Maj og 2. Juni (Desaugiers Depecher kender jeg, hvor andet ikke er anført, fra Scaevolus Utl. diplomaters minnen från svenska hofvet, S. 484 flg.), de Geer: B. B. von Platen (Sv. Akad. Handl. I. 1886).

tugen havde to Sønner, der kunde sikre Tronfølgen mod nye Rystelser. Dernæst haabede han, at Slægtskabet med den meget afholdte Carl August vilde skabe en Folkestemning for det nye Valg og lade Kandidaturen blive gennemført let og sikkert, og endelig pegede han paa Hensynet til Norge. Men ligesaa overfladisk som Adlersparres Kendskab til Frederik Christians Person og Kvalifikationer var, ligesaa løs var imidlertid ogsaa denne hans sidste Antagelse, at, som han udtrykte sig, Hertugen vilde have en særegen Adgang til den norske Nations Hengivenhed. Men naar han til Bemærkningen om Norge i den Promemorie¹⁾, han vistnok om Morgen den 1. Juni før Raadsmødet overleverede Kongen, tilføjede „jeg vover ej at udtale mig tydeligere“, da ser vi utvivlsomt Forbindelsen med de Wedelske Planer bevaret.

Carl XIII gik ind paa Adlersparres Forslag, og da denne ikke i Øjeblikket var Medlem af Statsraadet, fremførte Kongen selv Hertug Frederik Christians Kandidatur, og alle Stemmer samledes derom¹⁾. Det er iøvrigt ikke

¹⁾ Trykt i Handl. rör. Sveriges historia IX, flg.

²⁾ Iflg. Schinke's Minnen V, 183 stemte Adlercreutz for Zar Alexanders Svoger Hertugen af Oldenburg, men de Geer (l. c. S. 93) skriver, støttet paa Statsraadsprotokollen, at alle — udtrykkelig ogsaa Adlercreutz — stemte for Kongens Forslag om Augustenborgeren. Adlercreutz's Votum senere, da man stod overfor Bernadottes Valg, viser intet herom; han udtalte den Gang kun, at han troede, at hverken Augustenborgerens eller Prinsen af Oldenburgs (Holsteins) Valg vilde udsætte Sverige for nogen Fare fra Frankrigs Side. Se Afskrift af Statsraadsprotokollen for Mødet 17. August 1810 vedføjet Engeströms Beretning om Tronfølgervalget 1810 i den Engeströmske Samling i det kgl. Bibliothek i Stockholm. Jeg benytter Lejligheden til at takke Hr. Overbibliothekar Dr. Greve C. Snoilsky og Hr. Bibliothekar Dr. Wieselgren for

i Enkeltheder kendt, gennem hvilke Betragtninger man saaledes sluttede sig til Kongens Forslag. Men det er rimeligt, at naar der til Anbefaling for Hertugen, foruden de nævnte Grunde, er fremført hans personlige Elskværdighed, Kundskabsrigdom og praktiske Erfaring i den civile Administration i Danmark, der allerede nu har ytret sig Betæneligheder ved i disse farefulde Tider at faa en saa udpræget Ikke-Kriger til faktisk Regent.

Fredagen brugtes til Udfærdigelse af de tidt omtalte Breve, og den 2. Juni afgik til Augustenborg en Kurér, der, som Adlersparre straks havde foreslaaet, skulde bede Hertugen om at komme til Sverige under Paaskud af at ordne sin Broders Papirer og øvrige Efterlædsninger. Samme Dag afsendtes ogsaa efter Adlersparres og Engeströms Forslag et Brev til Kejser Napoleon. Følelsen af, at saa vigtig en Handling som det forestaaende Valg ubetinget maatte forelægges den mægtige Allierede, havde straks gjort sig gældende, saa meget mere som Stillingen til Kejseren i Øjeblikket netop var yderst spændt. Sverige havde ikke opfyldt Pariserfredens Bestemmelser med Hensyn til Afspærringen mod England med fuld Loyalitet, den engelske Gesandt befandt sig endnu i Stockholm, den svenske endnu i London, og just i disse Dage var der fra Paris undervejs Depescher fra Baron Lagerbielke, hvori denne meldte, hvor truende Ord Napoleon nylig havde brugt mod Sverige. Faa Dage efter stod den franske Chargé d'affaires i Stockholm Desaugiers for Engeström og satte den svenske

den Elskværdighed, hvormed de har hjulpet mig til Benyttelsen af dette og adskillige andre Aktstykker, der senere vil blive citerede.

Regering Kniven paa Struben: direkte Brud med England eller Krig med Frankrig.

Brevet til Napoleon viser tydelig, hvor uendelig stor Vægt man lagde paa Kejsereus Mening. Carl XIII bad ham udtale sig, om hvem Sverige burde vælge, og med en klog Benyttelse af Napoleons Interesse for en Forbindelse mellem Danmark og Sverige fremførtes Forslag om Augustenborgerens Kandidatur under Henvisning til, at denne netop paa rette Maade vilde fremme et intimt Forhold mellem de nordiske Riger. Hvor stor Tilliden var til den i Øjeblikket herskende gode Forstaaelse med den danske Regering, fik en ejendommelig Illustration ved den Motivering, hvormed der afsendtes to Kurere til Frankrig med hver sit Eksempplar af Brevet. Uden at anføre nogen som helst fornuftig Grund til sin Frygt, mente Statsraad Baron Adlerbeth, at man kunde frygte for, at et af Brevene skulde blive opsnappet af Danskerne. Medens altsaa én Kurér ilede til Augustenborg, var to paa Vejen til Paris; den ene af disse var Baron Otto Mörner.

Saaledes havde Regeringen straks taget sit Parti. Snart optoges den af Forberedelser til Rigsdagen, der blev indkaldt til sidst i Juli, og af de pinlige Forhandlinger med den franske Chargé d'affaires, der med truende Noter i Haanden fremtvang den engelske Gesandts Bortrejse og Indrømmelser paa de andre Punkter, hvorover der var ført Klage. Men i Tronfølgersagen skete der fra Regeringens Side i lang Tid intet. Man ventede paa Svar fra Napoleon; først en halv Snes Dage ind i Juli kom dette, og i denne Tid var den svenske Regering passiv, men fastholdt Standpunktet fra den 2. Juni.

Rundt om i Sverige kredsede Tankerne imidlertid

om det forestaaende Valg. Paany var Riget kastet ud i Uvished, og hvem kunde vide, hvorledes en Rigsdag vilde løbe af, og hvilke Indflydelser fremmede Magter kunde falde paa at øve. Dybt ned i Folket trængte Interessen for, hvem man fik til Tronfølger, ikke, men i de politisk interesseredes Kreds nævnedes allerede først i Juni Maaned flere Navne paa mulige Kandidater ved Siden af Augustenborgeren, og Sympathier og Antipathier lod sig spore. Med spændt Opmærksomhed fulgte de fremmede Magters Gesandter disse Strømninger i den offentlige Mening, medens de spejdende vaagede over Regeringens Holdning. Men ivrige Iagttagere var frem for alt to Mænd, der betragtede sig som særlig interesserede i alt, hvad der foregik, og omstændelig gjorde Rede for Begivenheder og Indtryk. Det var den danske Gesandt Magnus von Dernath og den franske Chargé d'affaires Desaugiers.

III.

Endnu før Budskabet om Tronfølgerens Død var naaet Stockholm, kom det over Sundet til København og satte Folk og Regering i Bevægelse.

Da der i 1809 havde aabnet sig Udsigt til en ledig svensk Trone eller Tronfølge, havde Frederik VI fra først af ladet, som om Sagen aldeles ikke vedkom ham. Nu var det anderledes. Allerede den 1. Juni sendte han sin betroede Mand og Spejder Kaptajn Louis Tuxen til Sverige, ikke blot for at søge Underretning om de nærmere Omstændigheder ved Prinsens pludselige Død, men ogsaa for at sondere de Stemninger, der nu gjorde sig gældende²⁾. Kun fem Dage efter indsendte Tuxen

¹⁾ Medd. fra Krigsark. V, 6—7 og 48—50.

en Rapport dateret 6. Juni. Mest indeholder den de Rygter, der gik om Dødsfaldets Aarsager og lignende, som ikke var Kongen ubekendte, da de allerede havde fundet Vej til et københavnsk Blad, hvor de hurtig var blevet undertrykte og tilbagekaldte¹⁾. Kun i Slutningen af Rapporten nævner Tuxen, at man i Skaane, under Indtrykket af den vanskelige Stilling, Landet nu atter syntes at befinde sig i, havde ytret, at en Forening med Danmark vilde være Sveriges sikreste og eneste Redning.

Videre kan vi for denne første Tid ikke følge positive Skridt fra Frederik VI's Side; vore Kilder til Kundskab om Forhandlinger og Beslutninger inden for de danske Regeringskredse er foreløbig kun de Skrivelser, der gik fra Udenrigsministeriet til Gesandterne i Udlandet og særlig da til dem i Paris og Stockholm.

Her mærkes en stor Forsigtighed. Den 1. Juni udtaler den fungerende Udenrigsminister Grev Christian Günther Bernstorff til v. Dernath sin Overraskelse over Dødsfaldet og Sorg over, at Norden paany er kastet ud i Uro og udsat for uberegnelige Kalamiteter. Men, skriver han, han vil ikke fortabe sig i Gisninger over de mange Muligheder, der nu kan tænkes; det gælder først og fremmest om at faa at vide, hvad man mener i St. Petersborg og Paris. „De forstaar, at nu mindre end nogensinde kan Kongen sætte sig i

¹⁾ Se Soldins Skilderi 1810 Nr. 70, og Kongens Brevkopibøger (Rigsarkivet) 1. og 2. Juni 1810. De Meddelelser om Stemningen i København ved Efterretningen om Carl Augusts Død, der findes i Adlersparres 1809 och 1810 III. delen S. 14 flg., er sikkert blottede for al Sandhed. Der har naturligvis i København som andre Steder gaaet en Mængde Rygter om Dødsmaaden o. s. v., men den almindelige Følelse i Danmark var Sorg og intet andet.

Bevægelse eller udtale sig om noget, før han kender Kejser Napoleons Mening“.

Ganske i samme Aand skrev Bernstorff den følgende Dag til Gesandterne Geheimekonferensraad Dreyer i Paris og Grev Otto Blome i St. Petersborg, og saaledes standser man i København saavel som i Stockholm samtidig al selvstændig Handling; man bøjer sig for den Myndighed, man føler udgaa fra Paris, og vil ikke handle, før Signalet derfra gives.

Men i Stockholm var der en Mand, der krævede Vejledning. v. Dernath havde øjeblikkelig sat sig i Bevægelse og optaget Tanken om sin Konges Kandidatur. Hans Depecher viste Regeringen hans Iver og Utaalmodighed efter Ordre; foreløbig nøjedes han med at iagttage Stemningen og skabe en intim Forstaaelse med den franske Minister. Den 13. Juni skrev Bernstorff da til ham, at dette fandt Frederik VI's fulde Billigelse, men videre maatte han ikke gaa, før man var nøje inde i Napoleons Hensigter. Han burde indskrænke sig til at vække og underholde Tanken om de tre Kroners Forening ved indirekte Insinuationer og ikke-officielle Forslag, men overensstemmende med v. Dernaths egne Udtalelser mente Kongen ikke, at der kunde være Tale om at danne sig et Parti i Ordets egentlige Forstand, Forsøg derpaa vilde snarere skade. Men jo mere v. Dernath kunde skabe og udvikle den Overbevisning hos Svenskerne, at der allerede bestod en Overensstemmelse eller Aftale mellem Danmark og Frankrig, desto mere handlede han efter sin Konges Ønsker. Dog maatte han vogte sig for under denne sidste Bestræbelse at støde Hoffet i St. Petersborg.

Bernstorffs Skrivelse indeholdt iøvrigt Oplysninger

om Frederik VI's personlige Følelser over for Planen om en nordisk Union. Hvis han kun tog Hensyn til sin personlige Interesse, saa vilde han langtfra attraa en Krone, der vilde blive højst tornefuld for ham. Men af højere Hensyn var han beredt til at gaa ind paa en Plan, „der vilde give ham Lejlighed til at lægge fast Grund under den Bygning, som det gælder om at rejse“.

Læsningen af Bernstorffs Depeche giver saaledes Vished for, at Frederik VI, om end ikke med stor Begejstring, allerede nu var sindet at stræbe efter den svenske Tronfølge under Forudsætning af Ruslands og Frankrigs — især den sidste Magts — Billigelse. Men samtidig faar man af denne, som af Bernstorffs øvrige Skrivelser, det Indtryk, at var Kongen lidet varm over for Tanken, saa var hans Minister og Pennfører ganske kold. Positiv Uvilje spores ganske vist ikke gennem de officielle Udtalelser, men det er øjensynligt uden Resignation, at Bernstorff stiller Sagen i Bero og lægger en Dæmper paa v. Dernaths Iver.

Uforklarlig er denne Holdning ikke, naar man erindrer, hvorledes Bernstorffs Stilling i dette Øjeblik var.

Sidst i April havde Christian Günther Bernstorff og Broderen Joakim Frederik søgt og faaet deres Afsked som Ledere af det danske Udenrigsministerium¹⁾. Paa skuddet havde for den førstes Vedkommende været hans paa det Tidspunkt noget vaklende Helbred, men bagved laa en ulmende Misfornøjelse med den stærkt franskvenlige Udenrigspolitik og Frederik VI's stigende Kabinettsregimente. Udviklingen af Brødrenes Misstemning

¹⁾ Rubin: 1807—14 S. 391—92. Gräfin Elise von Bernstorff. Aus ihren Aufzeichnungen I. S. 103 flg. Hist. Tidsskrift VII. Rk. 1. Bd. S. 229—30.

kan foreløbig ikke nærmere paavises, men at den var til Stede, er sikkert, da Bernstofferne ellers ikke vilde have benyttet en forholdsvis ubetydelig Anledning til at trække sig tilbage paa et Tidspunkt, da deres Dimission var Kongen ubejlig og opvakte hans Uvilje. Den 27. April var deres Efterfølger bleven udnævnt. Det var Kammerherre og Geheimekonferentsraad Niels Rosenkrantz, men Udnævnelsen traf denne i Paris, hvorhen han først i April var rejst for at lykønske Napoleon i Anledning af Brylluppet med Marie Louise. Bernstorff havde derfor lovet Kongen foreløbig at varetage Forretningerne, men det kan ikke undre, at han kun følte sig lidet oplagt til at sætte stor Kraft ind paa denne nye Sag, saa meget mere som Rosenkrantz egentlig allerede havde faaet denne i Hænde. Da det havde været den danske Regerings første Tanke at æske Napoleons Mening, var der selvfølgelig uophødelig gaaet Kurér til Paris med Instruks herom¹⁾, og Rosenkrantz, hvis Hjemkomst var nær forestaaende, maatte blive den, der bragte Bud hjem om Kejserens Vilje for derpaa selv at føre den hele Sag videre.

Men ved Siden af denne meget gyldige Grund til en vis passiv Tendens hos Bernstorff, kan der muligvis hos ham have været en Mangel paa Interesse for selve Tanken om en skandinavisk Union. Hans yderlig reservede og kølige Udtalelser bringer En til at gætte derpaa, men positive Beviser derfor kan nu ikke føres. Og vil man støtte denne Opfattelse paa den gængse og vistnok i mange Henseender korrekte Opfattelse af en Tvedeling af Regeringen i en dansk og en tysk Kreds og søge

¹⁾ Depecher fra Bernstorff til Dreyer 2. og 6. Juni.

Forklaring af Bernstorffs Holdning i, at han hørte til den sidste og derfor manglede Varme for en nordisk Politik, da kan det vel have sin Berettigelse, men svækkes i Betydning stærkt ved, at en anden af samme „Partis“ Hovedmænd, Ernst Schimmelmänn, just samtidig med Begejstring arbejdede for Unionen.

Dette være nu, som det vil, vist er det, at der ikke af Udenrigsministeriet i Juni Maaned toges noget som helst Initiativ i Anledning af Tronfølgervalget. Senere kom man i høj Grad til at beklage, at der ikke i denne Tid var truffen de ringeste Forberedelser.

Foreløbig ventede man altsaa i København med samme Spænding som i Stockholm Bud fra Paris, og Ventetiden oplivedes kun af Efterretningerne fra Sverige. Frederik VI synes ikke at have haft andre Spejdere end Tuxen derovre i denne Tid, — i det mindste er der ikke opbevaret Spejderrapporter paa de Steder, hvor slige ellers findes i rigelig Mængde fra disse Aar. Hovedkilden for den danske Regerings Viden blev derfor v. Dernaths Beretninger, hvis Indhold gaar igen i alle Skrivelser til de øvrige Gesandter.

I det Øjeblik da Carl August døde, stod den danske Gesandt i fuld Diskussion med sit Hof om de Planer til en nøje Forbindelse mellem de tre Riger, der var fremførte i Paris¹⁾. I det halve Aar, han havde været i Sverige, havde hans Opmærksomhed overfor lignende Spørgsmaal stadig været vaagen, hvad Under da, at Efterretningen om, at Tronfølgen paany var ledig, vakte hans Forstaaelse af, at nu var uanede Muligheder til Stede. Uden et Øjebliks Betænkning betragtede v. Der-

¹⁾ Se Bernstorffs og v. Dernaths Korrespondance i Maj Maaned.

nath derfor Situationen alene ud fra Synspunktet af, hvilke Chancer der frembød sig for hans Konges Kandidatur, og uden Tøven tog han fat paa at arbejde for Frederik VI's Interesser.

Hans Tanke i første Øjeblik traf ganske sammen med saavel hans egen som den svenske Regerings, idet han straks saa det som en Hovedopgave at sikre sig Napoleons Repræsentant.

Uopholdelig satte han sig derfor i Forbindelse med Desaugiers, saa hurtig endog, at denne erfarede Dødsfaldet gennem ham. Og lige saa hurtig var han til at sætte Franskmanden ind i sin Opfattelse af, hvad det nu drejede sig om. Han viste ham straks under den første Samtale en Afskrift af de sidste Depecher fra Dreyer i Paris, som han selv havde modtaget fra Bernstorff, hvoraf det fremgik, hvor stærkt interesseret Napoleon nylig havde udtalt sig om Nordens Enhed.

Desaugiers stod imidlertid som en meget lidet indflydelsesrig Repræsentant for sin store Herre. Han varetog kun de diplomatiske Forretninger i Stockholm ganske midlertidig, var kommen til Landet i April Maaned og skulde blot oppebie den ordinære Gesandts Ankomst. Denne, Baron Alquier, var allerede udnævnt og kunde ventes hver Dag, og Desaugiers havde som Følge deraf ingen Fuldmagt til Optræden i uforudsete Tilfælde. Dette gjorde ham Stillingen netop nu højst vanskelig, og v. Dernath var straks paa det rene med det uheldige heri. Men paa den anden Side stod Desaugiers Danmark meget nær. Ikke blot havde jo de to Regeringer længe været allierede, men Desaugiers havde i en Aarrække — idet mindste fra 1800 — været ansat ved Legationen i København og var gift med en dansk

Dame, hvorfor det var vel begrundet, naar v. Dernath haabede, at han vilde gaa saa langt som muligt for at tjene de danske Interesser.

Allerede ved sit første Besøg den 31. Maj søgte v. Dernath at bibringe Desaugiers sin egen Overbevisning, og han forlod ham kun for i den følgende Tid atter og atter at vende tilbage og bearbejde ham. Han havde straks det Indtryk, at Desaugiers vilde følge den Vejledning, de Dreyerske Depecher ydede, men samtidig skrev han dog til København, at Franskmanden var ængstelig som den, der frygter for at kompromittere sig overfor sin Regering.

Desaugiers var ganske rigtig meget forsigtig, det fremgaar af hans Indberetninger til Paris fra denne Tid, men lidt efter lidt kom han dog i langt højere Grad, end han selv vidste, under den danske Gesandts Indflydelse og fulgte i v. Dernaths Spor ved i al Stilhed at bearbejde Stemningen til Gunst for en dansk Kandidatur.

Straks den 31. Maj havde Desaugiers været hos den svenske Udenrigsminister Engeström og forestillet ham, hvor stor Interesse Napoleon maatte nære for det nye Valg¹⁾. Med Tilfredshed erfarede han, at man skrev til Kejseren. Lignende Tilfredshed følte v. Dernath ved dette Skridt; den 2. Juni skrev han til København, at det, at Sagen var forelagt Napoleon, allerede sikrede mod en forhastet Afgørelse. Men ingen af Gesandterne fik at vide, at Brevet til Paris havde nævnt Hertug Frederik Christian som den, Regeringen ønskede valgt. Først i de allersidste Dage af Juni Maaned kom de til

¹⁾ Depeche fra Desaugiers til Paris ¹/₆ (Scaevola l. c., S. 487).

Kundskab derom, og begges Ærgrelse over først saa sent at erfare en saa vigtig Ting, var da overmaade stor. Skylden var ikke hans, skrev v. Dernath hjem, man havde holdt Brevets Indhold absolut hemmelig¹⁾.

v. Dernaths Opfattelse af Stillingen i Løbet af Juni Maaned blev ingenlunde gunstig for den store Plan. Ret hurtig kunde han opregne Navnene paa de Kandidater, der omtaltes som Muligheder. Allerede den 1. Juni nævnedes Prins Gustaf, den afsatte Konges Søn, snart efter hørte han tale om Augustenborgeren, om Hertugen af Oldenburg og dennes Søn. Samtidig nævnedes Frederik VI, og flere Grunde bragte ham til at tro, at man i disse Dages mange Statsraadsmøder havde beskæftiget sig med den danske Kandidatur.

Paa dette Tidspunkt frygtede v. Dernath ingen af de nævnte Rivaler i nogen væsentlig Grad. Prins Gustaf havde intet Parti, forsikrede han; kun Dronningen, Greverne Ruuth og de la Gardie, Grevinde Piper og nogle Bønder i forskellige Provinser holdt paa ham, en Opfattelse, der i det hele viste sig at være rigtig. Frederik Christian af Augustenborg var ikke Soldat, og v. Dernath mente, at dette vilde være nok til, at man ikke vilde tage ham, da han ikke kunde forsvare Sverige mod Rusland, endsige opfylde Folkeønsket om Finlands Tilbageerobring. Snarere kunde man frygte for Hertugen af Oldenburg, men Hadet til Rusland vilde dog sikkert være for stærkt til, at der blev alvorlig Tale derom. Vigtigt vilde det dog naturligvis blive, hvis Rusland vilde støtte nogen Kandidat. v. Dernath beskæftigede sig meget hermed og vaagede nøje over den russiske Ge-

¹⁾ Depeche til Bernstorff 29/6.

sandt General Suchtelens Bevægelser. Efterhaanden vandt han dog Overbevisning om, at Rusland vilde holde sig passiv, hvad der ogsaa slog til.

Ved Siden af de nævnte fyrstelige Kandidater kom andre af en helt anden Art ind under hans Overvejelser. Allerede den 4. Juni fortalte han, at det hed sig, at General Tibell havde givet Kongen en Memoire med Forslag om, at man for at faa den nøjest mulige Tilslutning til Frankrig skulde vælge en fransk General — nemlig Pontecorvo. Saa tidlig nævner v. Dernath dette Navn uden Anelse om den Betydning, det, ikke to Maaneder senere, skulde faa. Han havde iøvrigt ogsaa nævnt, at andre ønskede Lucien Bonaparte valgt. „Hvis der i Frankrig er flere Grandseigneurs, der er faldne i Unaade, antager jeg, at Valget vil falde paa dem,“ tilføjede han spottende.

Overfor disse Planer stilledes Planen om Frederik VI's Valg. „Jeg kan ikke skjule, at denne Tanke ingenlunde er populær“, skrev Gesandten¹⁾. Mod den virkede de gamle Minder om danske Kongers Undertrykkelser, der var vakte til nyt Liv og skærpede i Bitterhed af Gustaf III, dernæst „Frygten for at blive behandlet som Provins, og for at Friheden skal blive udsat for Fare under en Konge, der bliver enevældig Herre i Halvdelen af sine Lande, og endelig den overdrevne svenske Forfængelighed, der saares ved Tanken om ikke at have en egen Trone“. Af disse Grunde troede v. Dernath straks, at man vilde beskæftige sig mindst med det eneste fornuftige Valg; Udviklingen viste, at han fik Ret.

Sine Indtryk af, hvad Folk tænkte og mente, fik v.

¹⁾ Depeche til Bernstorff 4/6.

Dernath imidlertid ikke direkte. Thi naar undtages, at Hofkansleren Grev Wetterstedt en Gang straks efter Dødsfaldet i almindelige Udtryk, men med en vis Interesse havde udtalt, hvor stor Sorg han vilde føle, hvis Carl Augusts Død skulde afbryde den voksende Tilnærmelse mellem de nordiske Hoffer, havde ingen mere indflydelsesrig eller politisk kyndig Svensk diskuteret Tronfølgen med ham. Naar han gik paa Stockholms Gader, havde han en Følelse af, at Folk betragtede ham som en vigtig Person, og han havde aldrig været Genstand for saa mange nysgærrige Blikke som nu. Men sin Viden maatte han erhvæve enten gennem Desaugiers, der stod i livlig Rapport til mange Sider, eller gennem forskellige inferiøre Personer, for hvilke han iøvrigt ikke gør Rede.

Det varede ikke længe, før han til sine Betragtninger over Stemningen i Stockholm knyttede Overvejelser om de Midler, man bedst kunde anvende for at bearbejde denne. Saaledes tog han Stilling til den nærliggende Tanke om at danne et Parti. Dette kunde ikke nytte noget, i det mindste foreløbig, mente han, men han troede dog at kunne nævne nogle, om end ikke mange Personer, der eventuelt kunde formaas til at begunstige Unionsplanen.

Han nævner da Adlersparre, Statssekretær Hierta, den rige Stockholmsborger Thann og maaske General Skiöldebrand. Ogsaa Adlercreutz og Wetterstedt, ja, endog Engeström, som han ellers betegner som en bestemt Modstander af Unionen, mente han lod sig paavirke under visse Forudsætninger ¹⁾).

¹⁾ Depecher til Bernstorff ¹/₆ og ¹²/₆.

Denne Opregning var, som man vil se, kun lidet funderet; Adlersparre og Adlercreutz havde fra først af deres bestemte Standpunkt; om flere af de andre gjaldt det samme, og v. Dernath var ganske paa Vildspor med sine Gætninger, som han dog ej heller gav ud for mere, end de var. Men det forstaas, at med en saa stor Usikkerhed over de ledende Personers Anskuelse maatte Gesandten naturlig betragte ethvert Forsøg paa foreløbig at danne et Parti for Frederik VI som umuligt.

Nu anbefalede han kun at virke i Sverige gennem Pressen. Man burde, foreslog han, skrive Piecer i København og trykke dem i Sverige; især mellem Bønderne vilde de kunne bearbejde Stemningen før Valgriksdagen. Selv vilde han i al Stilhed virke i de betydende Kredse i Stockholm og saaledes forberede det Øjeblik, da Regeringen i København maatte finde det hensigtsmæssigt, at han optraadte officielt, og lod Frederik VI's Kandidatur træde frem for Dagens Lys.

Men fremfor alt pegede v. Dernath fra først af paa det Universalmiddel, uden hvilket han ikke nærede Spor af Haab om at naa Maalet. Det var Napoleons Hjælp. „Fra det første Øjeblik af,“ skrev han den 19. Juli i en Oversigt over den forløbne Udvikling, „har jeg været overbevist om, at Unionen vækker altfor stor Uvilje — om ikke hos Folkets Flertal — saa dog hos Adelen og Borgerne til, at vi kan haabe at gennemføre den paa anden Vis end ved Frankrigs Indflydelse paa den svenske Regering“. I hver eneste Depeche til København fra denne Tid havde han fremført denne Betragtning; hurtig havde den Overbevisning fæstnet sig hos ham, at den svenske Regering og det svenske Folk var rede til absolut at føje sig efter Napoleons Ønsker.

Desaugiers delte ganske hans Opfattelse, begge var enige om, at hvis Napoleon vilde støtte Frederik VI, da vilde den danske Konge blive manges Kandidat og hans Valg lade sig gennemføre. Ud fra dette Synspunkt levede han ikke mindre end Desaugiers i feberagtig Spænding efter de Ordre fra Paris, som den sidste hen i Juni hver Dag forgæves ventede, og da Tiden gik, uden at Desaugiers hørte et Ord, medens Alquier ej heller lod sig se, ransagedes hver Linie fra København, om derfra kunde gives nogen Vejledning om Napoleons Hensigter. Men Juni Maaned endte, uden at de to Gesandter erfarede noget som helst. Som det gik Regeringerne, saaledes gik det dem: Hensynet til Napoleons Vilje gjorde dem passive. Derfor blev v. Dernaths Depecher mere og mere indholdsløse, Rygter og Gisninger var deres meste Indhold.

Ved en ejendommelig Nuancering af Unionsplanen, som meget tidlig dukkede frem i Stockholm, maa der dog dvæles. Den 15. Juni berettede v. Dernath, at han fra god Kilde vidste, at General Skiöldebrand paa Rigsdagen aabenlyst vilde erklære sig for de tre nordiske Rigers Forening, men rimeligvis under den Form, at Tronfølgen tilbødes Prins Christian Frederik, den danske Tronfølger, den senere Christian den Ottende. „At man saaledes foretrækker Hans kongelige Højhed“, skrev v. Dernath, „beror for en Del paa, at man haaber fuldstændig at kunne naturalisere en ung Fyrste, som kun vil komme til at herske over Sverige. Aarsagen er Ønsket om endnu længe at kunne udgøre en særskilt Stat“. Rygtet om denne Plan optog ham meget. Han udtalte straks et Haab om, at det ved Frankrigs Hjælp vilde lykkes at faa Sindene vendt fra en Tanke, der var

saa upassende, men imidlertid temmelig almindelig mellem Unionens Venner. Men efterhaanden som han syntes, at Tanken var ved at vinde større Udbredelse¹⁾, spurgte han dog, om Frederik VI ikke vilde bemyndige ham til, naar de virkelige Underhandlinger begyndte, at love, at Prins Christian skulde faa Ophold i Stockholm, i det mindste naar Regeringsforretninger krævede Kongens Nærværelse i Danmark. Saaledes vilde man imødekomme de Forhaabninger om en Svecicering af den eventuelle Tronfølger, som laa bag ved den hele Plan om Prins Christians Valg. Men hvor ked end v. Dernath var af, at denne overhovedet var fremkommen — foruden andre Ubehageligheder vil den jo udsætte det store Formaal for til syvende og sidst alligevel ikke at blive opfyldt, skrev han uvillig, — saa var han dog glad ved at se, at „man dog i det mindste tænker paa Unionen, hvad der aldeles ikke var Tilfældet i Fjor“.

Midt i dette Væv af Rygter og Gisninger faldt Fersens Mord. Det vakte v. Dernaths højeste Forfærdelse. Han mente, at Regeringen havde vist stor Svag-
hed, men mest vurderede han Begivenhedens Betydning for Tronfølgervalget²⁾. Han fandt da for det første og vistnok med fuld Ret, at hermed var al Mulighed for russisk Indflydelse fjærnet. Suchtelen udpegedes i Stockholm som en Mand, der burde slaas ihjel, og Prins Gustafs Tilhængere vilde nu af Rædsel holde sig ganske stille. Men under Indtryk af, at han nu havde faaet Rede paa Indholdet af Carl XIIIs Brev til Napoleon og Forslaget om Augustenborgerens Kandidatur, mente Gesandten dog, at ogsaa denne kunde faa Gavn af det

¹⁾ Depeche til Bernstorff 19/6.

²⁾ Depeche til Bernstorff 22/6.

Offer, der ved Fersens Mord var bleven bragt Carl Augusts Manes.

Mere afgørende ansaa han det dog for at være, at Regeringen og frem for alt den gamle svagelige Konge nu var i høj Grad opskræmt og mere end nogensinde tilbøjelige til at rette sig efter Napoleons Vilje, en Opfattelse han særlig støttede paa Udtalelser af Kongens Adjudant Oberst Suremain til Desaugiers¹⁾.

Saaledes kom man til Ende med Juni Maaned, der for alle Parter havde været en lang Ventetid efter det forløsende Ord fra Paris. Endnu i nogle Dage kom dette ikke, men dog var det et Bud fra Frankrig, der den 5. Juli satte Bevægelse i Sindene i Stockholm. Det var den bekendte Artikel i „Journal de l'Empire“ for 17. Juni, hvorefter det syntes at fremgaa, at Napoleons Favoritkandidat var Frederik VI. Men før vi undersøger denne Artikels Virkninger, maa vi søge til dens Udgangspunkt: Paris. Det er Napoleons Politik overfor Tronfølgervalget, der skal belyses.

IV.

Endnu før Napoleon havde modtaget Carl XIII's Brev, naaede Budskabet om Carl Augusts Død Paris, og medens man rundt om ham delte sin Interesse mellem de sensationelle Rygter om Dødsmaaden og de eventuelle Kandidater, trængte Spørgsmaalet om den Hold-

¹⁾ Depeche fra v. Dernath til Bernstorff ^{22/6}; Depeche fra Desaugiers til Paris ^{22/6}, citeret af M. A. Geffroy: L'élection de Bernadotte (Revue de deux mondes 1855 T. 3 p. 1282—83). Scaevola S. 492—93 har ogsaa en Depeche fra Desaugiers af ^{22/6}, men denne indeholder ikke det her citerede.

ning, han burde indtage overfor Tronfølgervalget, sig ind paa Kejseren ¹⁾).

To Hensyn blev da først og fremmest de ledende. Det gjaldt for ham om at faa valgt en Mand, der ham selv paalidelig hengiven kunde tvinge Sverige frem til Brud med England. Men dernæst laa det i høj Grad i hans Interesse, at Valget styrkede Sveriges Stilling overfor Rusland. Misstemningen mellem ham og Zaren var allerede nu i jævn Stigning, det nylig fuldbyrdede østerrikske Ægteskab havde øget den yderligere. Det var af Værdi, at Sverige ikke gled ind under russisk Indflydelse, og de Rygter, der allerede gik i Paris om det russiske Kabinets Hensigt at sætte den beslægtede Hertug af Oldenburg paa Sveriges Trone, nævnede en Mulighed, som Napoleon bestemt maatte afvise. Denne Opfattelse faldt ganske i Traad med de Tanker, han i Vinterens Løb havde nærret om Dannelsen af en nordisk Alliance.

Men paa den anden Side var det ingenlunde Napoleons Hensigt at fremkalde eller fremskynde en Krise i Forholdet til Rusland ved denne nordiske Politik. Netop derfor havde Forbindelsen med Danmark forekommet ham særdeles heldig og Carl Augusts Person udmærket godt paa sin Plads. Danmark var Ruslands Allierede, og selv om det russiske Kabinet i al Stilhed kunde nære sine Betænkeligheder, saa vilde det være en uangribelig Politik, at Sverige bragtes i intim Forbindelse med Danmark.

Nu da Carl Augusts Død havde bragt Stillingen ind

¹⁾ Albert Vandal: Napoléon et Alexandre Ier. T. II. Chap. XII. L'élection de Bernadotte, giver en udtømmende paa franske Aktstykker støttet Fremstilling af Napoleons Politik overfor Tronfølgervalget.

i en ny Fase, rejste sig for Napoleon Spørgsmaalet, om det ikke var muligt at slaa ind i et lidt raskere Tempo end hidtil. Anledningen laa jo lige for: Carl August kunde blot afløses af Frederik VI, det ønskede Baand vilde derved være knyttet forsvarlig fast.

Midt i Juni Maaned har Napoleon utvivlsomt nærret Tanker omtrent som disse, men uden dog at være blind for, at det maaske alligevel var ret voveligt paa en Gang at gaa saa vidt overfor Zaren. Det rimeligste er, at han da er standset ved den Beslutning ganske vist at favorisere Frederik VI's Kandidatur, men at gøre det saa forsigtigt og vagt som vel muligt, saa at Zaren ikke kunde faa Anledning til at rejse Klage over, at han intrigerede paa Enemærker, som Napoleon to Aar før selv havde betegnet som Alexanders egne.

Denne Stemning fik Udtryk baade i mundtlige Udtalelser og i Pressen¹⁾. Niels Rosenkrantz var, som det vil erindres, i Paris og var fra København bleven sat ind i Situationen. Den 17. Juni, samme Dag som Artiklen fremkom i „Journal de l'Empire“, havde han Afskedsaudiens hos Napoleon. Denne var yderst naadig, og om Tronfølgervalget i Sverige udtalte han, at dersom Frederik VI fandt det stemmende med sine Interesser at tilvejebringe en Forening af Nordens Kroner, saa vilde han ikke blot ikke modsætte sig dette, men endogsaa se med Tilfredshed paa Unionen.

Saaledes havde Kejseren tilkendegivet sin Sympathi for Frederik VI's Valg, men ikke i nogen Maade lovet

¹⁾ Fremstillingen i Teksten støtter sig paa Depecher fra Bernstorff til Dreyer ²/₆, fra Rosenkrantz til Dreyer ¹²/₇, Memoire fra Rosenkrantz til Frederik VI ¹²/₇ og Brev fra Frederik VI til Napoleon ¹²/₇, alle i U. A.

direkte eller positivt at støtte det. Ganske i samme Aand var Udtalelsen i „Journal de l'Empire“, det officielle Organ — vel at mærke ikke den officielle „Moniteur“, der bevarede sin Taushed. Med utvetydige Ord henledede Artiklen, ved hvis Fremkomst vistnok en dansk Haand, nemlig Malthe Conrad Bruuns, havde været virksom, Svenskernes Opmærksomhed paa Frederik VI og raadede dem til at vælge ham til Konge, men nogen Antydning om fransk Støtte for Planen fandtes der jo naturligvis ikke¹⁾.

Rosenkrantz tog fra Paris med Tillid til, at Napoleon i det mindste vilde støtte Unionsplanen med sin mægtige Sympathi; i Paris og hvor „Journal de l'Empire“s Artikel naaede hen, opfattedes den som en utvetydig Tilkendegivelse af det samme. Den 17. Juni var Carl XIII's Brev endnu ikke kommet til Paris, og da Rosenkrantz forlod Byen, anede han intet om, at den augustenborgske Kandidatur var forelagt Kejseren. Han havde vel hørt Frederik Christian nævne som eventuel Kandidat, men havde ikke lagt mere Vægt paa dette Navn end paa de mange andre, der bares oppe af Rygterne.

Dette maa nøje fastholdes til Forstaaelse af, hvorledes Stillingen i Danmark udvikler sig i første Halvdel af Juli efter Rosenkrantz's Hjemkomst, og i Sverige i Tiden efter Ankomsten af „Journal de l'Empire“s 17. Juninummer og Napoleons Svar paa Kongens Brev.

¹⁾ Ørsted: Om den nyeste Tids skandinaviske Politik, S. 8—9. Noter, anser det for rimeligt, at M. C. Bruun var Forfatter til denne Artikel. Schiern (Hist. Studier I, S. 331) siger, at den var af Bruun. Bruun var i ethvert Fald stadig Medarbejder af paagældende Blad. Se ogsaa Birkedal-Barfods Biografi af Bruun S. 73—75.

Thi i Dagene efter Rosenkrantz's Afrejse undergik Napoleons Holdning paa Grund af Carl XIII's Brev en væsentlig Forandring. „Den Kandidatur, der nu forelagdes Kejseren“, siger Vandal, „fjærnedede sig kun i ringe Grad fra den, som først havde forekommet ham hensigtsmæssig. Den virkede i samme Retning, men paa en noget mindre direkte Maade; uden at forberede en Forening af Nordens Kroner, skabte den paany et Baand mellem Sverige og Danmark“, og den havde den Fordel frem for den første, at den var mere acceptabel for Rusland, der her ikke stod overfor en allarmende fuldstændig Union mellem de skandinaviske Stater. Napoleon saa paany den Situation indtræde, der havde eksisteret, medens Carl August levede. Han var i det hele uden Vilje til megen Aktion i de nordiske Forhold i denne Tid og accepterede, hvad der af sig selv frembød sig for ham. Udtalelserne til Rosenkrantz havde ikke været positivt forbindende, og i ethvert Fald har han ment, at det var lettere at trække sig tilbage fra det lidet, der var lovet Danmarks Konge, end at forsøge paa at faa Carl XIII til at skifte Kandidat.

Saaledes besluttede han at vende sin Sympathi til Augustenborgeren og lade Frederik VI's Kandidatur falde, men iøvrigt ikke at blande sig direkte i Sagen. I sit Svar til Carl XIII, der udfærdigedes den 24. Juni, forklarede han, „at Planen om paany at knytte Baandene mellem Sverige og Danmark syntes at være særdeles fordelagtig for Sverige“. Den meget diplomatiske Udtalelse faar sin Belysning af Udtrykkene i Carl XIII's Brev, men tydeligere udtalte Napoleon sin Hensigt i Ordre til den franske Gesandt i København Didot og i en Instrux til Baron Alquier. Til den første afgik Ordre

om at støtte den svenske Konges Kandidat; Alquier fik Besked om uopholdelig at afrejse til Sverige og der handle paa samme Vis. „De skal“, skrev Napoleon den 24. Juni til sin Udenrigsminister, Hertugen af Cadore, „give ham Ordre til varmt, men uden at kompromittere mig, at støtte Prinsen af Danmark“ — med dette Navn betegnede han Frederik Christian.

Men endnu en Gang kom Napoleon til at skifte Beslutning, og Alquier fik Lov til at pakke ud igen. Just i dette Øjeblik dukker Bernadottes Kandidatur op indenfor Napoleons Synskreds, bringer først Situationen i Paris til at skifte for derpaa at skabe fuldstændig Konfusion i Sverige og endelig knuse alle danske Forhaabninger.

V.

Den 4. Juli kom „Journal de l'Empire“ til Stockholm¹⁾. Paa Ansigterne rundt om sig mente v. Dernath at kunne se, hvor dybt et Indtryk Artiklen havde gjort, og tog den som Tegn paa, at store Ting var opnaaede.

Desaugiers havde haft en ubehagelig Tid, især efter den urolige 20. Juni. Svenskerne følte sig stadig mere overbeviste om, at under disse Storme vilde Tilslutningen til Frankrig være den eneste faste Ankerplads. Nervøsiteten indenfor Regeringen og fremfor alt mellem Carl XIII's Omgivelser var meget stor, og Spændingen efter at erfare Napoleons Vilje steg med hver Dag. Derfor blev Desaugiers Genstand for alles Opmærksomhed og hans nøje Forhold til den danske Gesandt og deres idelige Konferencer vakte Uro.

¹⁾ Depeche fra v. Dernath^{5/7} (i Kbhvn. ^{12/7}).

Dette forklarer, at medens man ganske og aldeles lod v. Dernath skøtte sig selv, saa henvendte, som tidligere berørt, Kongens første Adjutant Oberst Suremain sig den 21. Juni til Desaugiers for at tilvejebringe en Forbindelse mellem denne og Kongen, øjensynlig med den Bagtanke at komme ind i Franskmandens Fortrolighed, derved blive paa det rene ogsaa med v. Dernaths Hensigter og eventuelt tage Brodden af alle ubehagelige Anslag¹⁾.

Suremain erklærede i de mest ydmyge Ord Desaugiers, at hans Herre ventede alt af Napoleon og var parat til helt at rette sig efter ham. Under Samtalen havde han ikke helt kunnet skjule, hvad der var den egentlige Bevæggrund til hans Sendelse, men havde spurgt, om der virkelig var Tale om Frederik VI, hvortil Desaugiers blot havde svaret, at han endnu ikke havde faaet Ordre herom, men at han var vis paa, at de tre Rigers Forening var Kejseren behagelig.

Udeblivelsen af disse Ordre satte imidlertid Desaugiers i stor Forlegenhed. End ikke den mindste Vejledning fik han fra Paris, thi under Indtryk af Kejserens Mangel paa Vilje til positiv Indskriden havde Hertugen af Cadore ladet, som om han aldeles ikke eksisterede. Derfor havde Desaugiers levet paa de gamle almindelige Instruxer om at arbejde for en Tilnærmelse mellem Sverige og Danmark og havde frisket dem op ved, hvad v. Dernath fortalte om Dreyers Depecher og Bernstorffs Kom-

¹⁾ Depecher fra v. Dernath af ²²/₆ og ¹⁹/₇, fra Desaugiers af ²²/₆ (Geffroy i *Revue des deux mondes* 1855 T. 3 p. 1282 flg.), Suremain's Memoirer, benyttede i en Afhandling „Comment Bernadotte devint roi de Suède“ (*Revue contemporaine* 2. S. T. 62. 1868. S. 248—49, 256 flg.).

mentarer. Rimeligt var det da i Sandhed, at han greb Artiklen i „Journal de l'Empire“ som et Lys i Mørket¹⁾. Den passede jo ind i det øvrige, og han betragtede det fra nu af som givet, at hans Herres Ønske var en skandinavisk Union; han erklærede øjeblikkelig, at nu vilde han gaa til den yderste Grænse af „ses authorisations“. Meget snart fik han Lejlighed til at udtale sit Standpunkt.

Stemningen i Stockholm ved Læsningen af den officielle franske Artikel var ikke løftet. „Disse Bemærkninger om Sveriges nuværende Stilling har her vakt de ubehageligste Følelser“, skrev Desaugiers den 6. Juli til Paris, „den danske Konge er af alle Fyrster just den, som Svenskerne helst vilde udelukke fra Kandidaturen. Man vil i ham ikke se andet end en uduelig Despot, som flittigt sysselsætter sig med militære Detailler, og den Tanke at anbringe den tredobbelte Krone paa hans Hoved oprører Svenskerne. En Forening af de nordiske Riger forskrækker dem ikke mindre; de paaberaaber sig de Ulykker, som denne Forening allerede har fremkaldt i Sverige, og de mere medgørlige mistvivler om at kunne overvinde den Uvilje, der skiller Nationerne“. v. Dernaths Breve til København malede med noget doucere Farver samme Billede²⁾. Især var Stockholms og Göteborgs Borgerskab mod Unionen „det er Handelsaanden, der behersker dem“, og selv om Unionen havde Tilhængere, saa modsatte „Fordomme, national Forfængelighed og et demokratisk Sindelag, der ræddes ved Tanken om en svensk Konge, der er Enevoldshersker“, sig de vægtige og gode Grunde.

¹⁾ Depeche fra v. Dernath 6/7.

²⁾ Depecher fra v. Dernath 6/7 og 10/7.

Allerede den 4. eller 5. Juli kom denne Stemning til Orde overfor Desaugiers gennem et Besøg, han fik af Stockholmsborgeren Westin, en af Borgerstandens Repræsentanter ved den forestaaende Rigsdag. Opskræmt af Journalartiklen, forestillede Westin Desaugiers alle de Vanskeligheder og Ubehageligheder, der vilde knytte sig til Frederik VI's Kandidatur. Desaugiers svarede, at han ikke kendte Napoleons Planer meget bedre end Hr. Westin, men at en nordisk Union frembød saa store Fordele for Skandinavien og især for Sverige, at det aldeles ikke forundrede ham, at Kejseren havde tænkt derpaa. Og herefter holdt han en hel Apologi for Unionstanken. Hovedpunktet i hans Argumentation var, at Unionen vilde sikre Sverige baade mod Rusland og England, og hvis den gode Forstaaelse mellem Rusland og Frankrig en Gang hørte op, da maatte Sverige være meget stærkere end nu for ikke at ædes op af Zarriget. Det forenede Norden vilde kunne stille 80—100,000 Mand mod Rusland; Finland vil blive Lønnen, som Kejseren skænker, „ja, hvem ved, om ikke ogsaa St. Petersborg en Dag kommer til at staa under Skandinavien“.

Saaledes slog Desaugiers nu paa den store Tromme, lidet anende, at han vanskelig kunde have udtalt sig paa en Maade, der mindre stemte med Napoleons Ønsker. Tidsnok blev han belært om, hvor grovelig han havde forløbet sig.

Trods dette og adskillige andre lignende Udtryk for Uvilje overfor en dansk Kandidatur fik baade v. Der-nath og Desaugiers alligevel den Hovedopfattelse, at hverken Kongen eller Regeringen vilde modsætte sig Napoleons Ønske, selv om dette ikke udtaltes i Form

af en Fordring, og selv om det gik ud paa Frederik VI's Valg. Men at man vilde gøre alt for at undgaa den danske Konges Person, det viste den følgende Udvikling dem tydelig. Suremain kom nemlig nu til Desaugiers og foreslog ham, at man skulde modificere Unionsplanen derhen, at ikke Frederik VI, men Christian Frederik skulde vælges¹⁾. Dermed vilde den endelige Forening ikke synes saa nærliggende, og dette vilde efter Suremains Opfattelse i høj Grad lette Valget baade overfor Stemningen i Folket og overfor adskillige af Regeringens Medlemmer. Desaugiers gav ham Ret og fandt det troligt, at man som Resultat af et kraftigt Arbejde for Frederik VI turde haabe at se Prins Christian Frederiks Valg som Resultat²⁾.

v. Dernath var naturligvis ikke ubetinget tilfreds med Tendensen henimod Prins Christians Valg, men betragtede det som noget, der ikke paa Forhaand burde afvises. Sin Opfattelse af Stillingen paa dette Tidspunkt udtrykte han den 13. Juli med følgende Ord i et Brev til sin Regering: „Den mindste gunstige Udtalelse fra Frankrig vil sætte Prins Christian paa Tronen, og dersom Kejseren vil det, bliver Hans Majestæt Kongen kaldet dertil“.

Længe fik denne ret gunstige Opfattelse dog ikke Lov til at holde sig. Den 9. Juli kom Napoleons Svar til Stockholm, og øjeblikkelig kunde de to Gesandter iagttage en stor Forandring i Regeringens og Kongens Holdning³⁾.

Det var alene under Trykket af Uvisheden om

1) *Revue contemporaine* l. c. S. 258.

2) *Depeche* fra Desaugiers 6/7.

3) *Depecher* til Kbhvn. 13/7 og 19/7.

Napoleons Hensigter og paavirket af den franske Bladartikel, at Carl XIII havde nærmet sig den danske Kandidatur i dennes mest tiltalende Form: Prins Christians Valg, og af samme Bevæggrunde havde maaske vigtige Raadgivere som Engeström, Wetterstedt og andre begyndt at gøre sig fortrolige med Tanken. Men da man modtog Napoleons Brev, fandt man ikke deri, hvad man havde frygtet, men tværtimod, hvad man opfattede som en Tilslutning til Ens eget Forslag. Straks vendte man da tilbage til den augustenburgske Kandidatur, Suremains Besøg hos Desaugiers ophørte pludselig, og allerede den 10. Juli afgik Oberstløjtnant Holst, Carl Augusts Adjudant og Ven fra den norske Tid, til Augustenburg med et Brev fra Carl XIII, der indeholdt direkte Spørgsmaal, om Hertugen vilde modtage et eventuelt Valg, der forud havde fundet Billigelse hos Napoleon. Den svenske Regering haabede, at Sagen kunde betragtes som afgjort med Hertugens imødekommende Svar, og indtog en højst reserveret Stilling overfor Desaugiers.

Men næppe havde v. Dernath faaet gyldig Grund til at se Stillingen ret haabløs an, før der paany indtraadte en Vending i Sagerne, der gav ham nyt Haab. Atter skyldtes dette et Budskab fra Paris, denne Gang det, der overbragtes af den æventyrlige Kurér Grev Otto Mörner.

Her skal ikke genfremstilles, hvorledes Bernadottes Kandidatur dukkede op i Paris, saalidt som den Række Forhandlinger, der derom førtes mellem Planens Op-havsmand Grev Mörner, Grev Wrede, der var i Frankrigs Hovedstad i samme Anledning som Niels Rosenkrantz, og Grev Lagerbielke samt endelig Napoleon.

To Ting drejer det sig dog om at fastslaa: for det

første Napoleons Stilling til Planen og dernæst dennes fremadskridende Virkninger i Stockholm og København¹⁾.

Den 24. Juni havde Napoleon skrevet sit Brev til Carl XIII; den 25. afgik Brevet, men faa Timer efter underrettedes Kejseren af Bernadotte selv om den opdukkede Plan.

Allehaande Betragtninger opstod hos Napoleon ved dette uventede Budskab. Først og fremmest var det ham klart, at han ikke paa nogen Maade kunde støtte Bernadotte. En saa direkte Udæskning af Rusland maatte absolut forekomme ham ubetimelig, just som han af Hensyn til Zaren havde foretrukket den augustenborgske Kandidatur for den danske. Saa var Spørgsmaalet, om han skulde modsætte sig Bernadottes Valg. Her maatte han nødvendigvis standse ved den nærliggende Mulighed, som dette Valg frembød for en nøje Indflydelse paa Sverige, foreløbig imod England, men eventuelt ogsaa imod Rusland. Dog Napoleon maatte ligesaa hurtig føle sig usikker om, hvorvidt en saadan ubetinget Lydighed mod hans Vilje og hele Politik vilde findes hos Bernadotte. Stor Sympathi var der ikke imellem dem, og efter sit Kendskab til Marskallens Karakter kunde Napoleon saare vel tænke sig, at Hensynet til ham og til Frankrig hos Ponte Corvo kunde komme til at vige for andre Interesser. Men vejede han disse Muligheder mod hinanden, blev der dog tilbage en vis Tro paa baade, at Bernadotte næppe foreløbig vilde vove sig frem til et Brud, og at selve den Krise, under hvilken Bruddet vilde være ham ube-

¹⁾ Vandal I. c. S. 452 flg. *Revue contemporaine* I. c. S. 245 flg. *Revue des deux mondes* I. c. S. 284 flg. Schinkel: *Minnen* V. S. 191 flg.

hageligst, Krigen med Rusland, i Sverige vilde skabe en saa vældig Revanchelyst, at Bernadotte nok skulde blive paa den rette Vej. Hertil kom, at Napoleon meget vel forstod, at blev Bernadotte valgt, saa vilde Valget, hvad enten det saa skete med eller mod hans Vilje, og hvad enten han støttede det eller ej, i alle Tilfælde vække en Mistillid og Uro i St. Petersborg, der kun kunde fremskynde en Krise. Men med en mærkelig Fatalisme betragtede Napoleon i Virkeligheden dette Forhold til Rusland¹⁾. „Jeg faar Krig med Rusland af Aarsager, der er uafhængige af den menneskelige Vilje, fordi de følger af selve Tingenes Natur,“ sagde han ikke meget senere, og ogsaa Bernadottes Kandidatur ender han med at betragte under dette Synspunkt. „Ved en enestaaende Undtagelse i hans Løbebane afholder han sig fra at handle og næsten fra at ville“, han beslutter sig til at indtage den mest fuldstændige Passivitet.

Dog nogle positive Skridt maatte der gøres; den ny Politik maatte jo sættes i Stedet for de Forholdsregler til Fordel for Augustenborgeren, der var vedtagne den 24. og 25. Juni. Brevet til Carl XIII lod sig ikke standse, men derimod fik Alquier i Afrejsens Øjeblik Ordre til at blive, og Tausheden overfor Desaugiers vedblev, indtil Diplomaten Beretning om Samtalen med Westin etc. sidst i Juli kom til Paris. Da vakte Kejserens hæftige Forbittrelse, og uopholdelig afsendtes til den forfærdede Desaugiers en Tordenskrivelse med Rappelbefaling. Men da denne naaede Stockholm, var Bernadottes Valg ved at fuldbyrdes, og under hele den svenske Rigsdag „holdt Napoleon frivillig sit Diplomati

¹⁾ Vandal I. c. S. 457—58. Aus Metternichs nachgelassenen Papieren I. Th. I Bd. S. 112—113.

borte fra Scenen og berøvede sig selv ethvert Middel til Intervention¹⁾.”

Medens Napoleon saaledes indhyllede sig i Taushed, var Otto Mörner ilet hjem til Sverige, og Torsdag Aften den 12. Juli naaede han Stockholm; den 13. om Morgen viste han sig hos Engeström, og med den yderste Forbauselse hørte denne paa hans Forslag om Bernadottes Valg og Beretning om Arbejdet derfor i Paris. Hermed var de tre sidste rolige Dage afløste af Uvished og Uro. Det er bekendt, at Mörner paa sin dristige Færd i Paris havde følt sig som Repræsentant for en hel Kreds, hvis Betragtning lededes af det dobbelte Ønske at faa en Kriger i Spidsen for Sveriges Regering og helst en fransk Marskal, der foruden den nøjeste Alliance med Frankrig fra sit Helteliv kunde bringe Friskhed og Fremtidsmod til det nederlagsmærkede svenske Folk. Flere Franskmænd havde været nævnte af Rygtet: nu havde Mörner lagt Realitet om Bernadottes Navn, og med Begejstring grebes den ny Kandidatur af en Mængde af hans Officerskammerater, der forlængst havde harmet sig over, at Augustenborgers Valg vilde bringe „en Ludimagister“ paa Sveriges Trone. Til Officererne sluttede sig snart mange af Stockholms Borgere, ogsaa i Upsalas akademiske Verden fængede Planen, og fra den snævre Kreds udgik en Agitation, der i den følgende Tid gennempløjede Jordbunden og skabte en vældig Strøm, der kom til at bruse højest i Hæren og Hovedstaden, men til sidst ogsaa overskyllede Rigsdagen i Örebro og rev Regeringen med sig.

¹⁾ Vandal S. 458—59.

Med den allerstørste Uvilje modtog imidlertid Carl XIII Tanken om en fransk Marskal som Tronfølger¹⁾. Han havde haabet, at alt var afgjort med Napoleons Svar, men nu kom dette nye. Æventyrlig og formastelig i sit Udspring forekom Mörners Plan ham; Ængstelse for Udfaldet af dette Valg havde han længst følt. Den var steget under Frygten for Pøbeloptøjer og Uroligheder efter Fersens Mord, og i Tiden derefter havde Uvisheden om Napoleons Hensigter bragt hans Nervøsitet til et Højdepunkt. Nu stod han overfor nye uberegnelige Muligheder, naar denne fantastiske Kandidatur kastedes ud i Agitationen. Derfor kom der atter Dage, hvor Uroen og Nervøsiteten hos Kongen og hans nærmeste Omgivelser gav sig lignende Udtryk, som da „Journal de l'Empire“ var kommen. Faa Dage efter Mörners Ankomst mødte Suremain nemlig atter hos Desaugiers og lod ham forstaa, at Kong Carl i Virkeligheden nu var bleven meget ked af at have knyttet sig til Augustenborgeren og følte sig overbevist om, at Prins Christian af Danmark var den rette Mand for Sverige. Gang efter Gang kom han siden tilbage og gik under vidtløftige Forhandlinger saa vidt, at han antydede, at hvis Augustenborgeren modtog Tilbudet, saa var Kongen beredt til underhaanden at rejse en Opposition mod sit eget Forslag i Sekreta Uttskottet og faa det forkastet. Faa Dage efter skulde Suremain ledsage Kongen til Örebro, hvor Rigsdagen skulde aabnes den 23. Juli. Derhen kunde Gesandterne ikke følge, men Adjudanten traf med Desaugiers Aftaler om stadig Brev-

¹⁾ Om det følgende se v. Dernaths Depecher 17. og 19. Juli. — Desaugiers Depeche til Paris 17. Juli (Scaevola S. 498—99). Revue contemporaine l. c. S. 257—59.

veksling og Fællesaktion med Kongen for den Politik, hvorom der nu syntes at være Enighed.

Hvad laa der bag ved Suremains Optræden? Havde i Virkeligheden Kongen i Forfærdelse over Bernadottes Kandidatur og i Mistvivl om at kunne sætte Augustenborgerens Valg igennem paany kastet sig over Prins Christian? Det synes ikke urimeligt, men der er kun Hjemmel derfor i de to Gesandters Beretninger og i Suremains Memoirer, hvilke sidste imidlertid paa dette Punkt foreligger i en ret uklar Gengivelse. I de svenske Kilder findes der ikke et Ord om, at Prins Christian hos Carl XIII i Dagene efter Mörners Ankomst var ved at tage Luven fra Augustenborgeren. Helt paa egen Haand kan Suremain dog vel næppe have handlet, men vist er det imidlertid, at disse Dages Forhandlinger ikke satte sig positive Spor. Da det i Örebro kom til Forhandling, holdt Konge og Regering lige fast paa Frederik Christian, indtil helt nye Forhold greb ind. Muligvis har Suremains Optræden, som det uklart antydes i hans Erindringer, blot været en Prøveballon, et Udtryk for en Uro hos Kongen, som, da det ikke førte til noget, kun blev bekendt for en meget snæver Kreds. Helt udrede lader dette sig næppe.

Hvorom alting er, saa maatte v. Dernath finde Situationen langt mere tiltalende i disse Dage efter den 13. og 14. Juli end i Dagene forud. Lysere Forhaabninger farver hans lange Rapporter til København af 17.—20. Juli, hvor han ikke blot redegør for sin Opfattelse af Situationen, men ogsaa stiller omfattende Forslag om positiv Optræden fra dansk Side. Men endnu mener han dog, at der bør handles med stor Forsigtighed. Chancerne er langt fra sikre, og dybt kræn-

kende for Kong Frederiks Værdighed vilde det være, om en aabenlys Henvendelse skulde blive besvaret med et Afslag.

Da v. Dernath skrev saaledes, havde han allerede modtaget en Depeche fra København, der vidnede om, at der var ved at komme Fart i Tingene der. Formentlig den 18. eller maaske den 17. Juli havde han modtaget den første Skrivelse fra sin nye Udenrigsminister og havde indset, at nu var Aktionen kommen til Magten. Overfor Rosenkrantz's Paalæg om at træde mere aabenlyst frem med de danske Ønsker, sætter han imidlertid den ovennævnte Ængstelse for derved at kompromittere Kongen. Men medens han endnu skrev paa sit Brev herom, kom en Landsmand ind af Døren til ham. Uafhængig af hans Opfattelse af Stillingen, havde man i København bestemt sig for at gaa frem paa den mest ostentative Maade. Ved en direkte Henvendelse til den svenske Konge vilde Frederik VI slaa sine Konkurrenter og sikre Nordens Forening.

VI.

Fra først i Juni af havde Frederik VI og Bernstorff slaaet sig til Ro med at vente paa Bud fra Rosenkrantz. Fersens Mord vakte stor Sensation og gav Bernstorff Lejlighed til et voldsomt Udfald mod den frie svenske Forfatning; man mærker gennem hans meget stærke Udtryk, hvor ringe Lyst han maatte føle til en nær Forbindelse med Nabolandet ¹⁾).

Bernstorffs Tid var imidlertid nu forbi; allerede den

¹⁾ Circulærdepeche ^{30/6}.

3. Juli meddelte han Legationerne, at Rosenkrantz var ankommen til Sydgrænsen, og at han selv frattraadte. Snart efter kom Rosenkrantz til Hovedstaden; den 12. Juli er han tiltraadt sit Embede.

Danmarks nye Udenrigsminister var en Mand paa godt og vel halvhundrede Aar og med en lang diplomatisk Løbebane bag sig. Allerede 1782 var han femogtyve Aar gammel begyndt som Legationssekretær i Haag. Senere havde han stiftet Bekendtskab med adskillige Hoffer og havde udført vanskelige diplomatiske Hværv ved Fredskongressen i Rastadt og i St. Petersborg under Forhandlingerne i 1800 om den væbnede Neutralitet. Siden var han stegen højt i Rang; i 1809, da han havde undertegnet Jönköpingfreden, var Geheimekonferensraadstitelen bleven føjet til Kammerherreværdigheden.

Af Helbredshensyn havde han efterhaanden trukket sig ud af fast diplomatisk Tjeneste og var efter 1808 kun bleven brugt i overordentlige Hværv. Dette var Tilfældet, da han i 1808 var i Bayonne med Elefantordenen til Kejser Napoleon, da han i 1809 var Fredsunderhandler, og da han nu i April 1810 var bleven sendt til Paris, hvor Udnævnelsen til Udenrigsminister havde naaet ham.

Rosenkrantz var opdraget i Andreas Peter Bernstorffs Skole og havde derfra et nøgternt og ædrueligt Syn paa Danmarks Udenrigspolitik. Men dette maatte saa meget desto mere komme til at præge hans politiske Færd, som han var gennemtrængt af en dyb Forstaaelse af Landets skæbnesvangert kritiske politiske Stilling. Dette spores fra det Øjeblik af, han overtog Ledelsen af det udenrigske Departement; han var sig bevidst, at

han gik ind til en uendelig vanskelig Gærning, til en Kamp, der kun havde saare ringe Udsigt til at gennemkæmpes med Held.

Men just derfor havde Rosenkrantz Øjet aabent for den store Redningsmulighed, der laa i en nordisk Union. Han forstod, at netop fordi der fra Sverige kunde opstaa en Fare for Norge, vilde Nordens Forening afvende truende Muligheder. Han var dernæst dansk af Natur, og uden at besidde en overlegen eller udpræget nuanceret Nationalitetsfølelse havde han ubetinget Sympathi for en Tilknytning til de nordiske Folkefrænder. Derfor tog han med personlig Overbevisning fat paa den første Opgave, der laa til ham, da han kom hjem. Havde Bernstorff været kølig, saa mærker man hos Rosenkrantz en Varme, der jævnlig tilbagetrænger den Mistillid, han nærede til, at Planen kunde lykkes. Han har da ogsaa en Hovedandel i, at en travl Virksomhed nu afløste den tidligere Passivitet, og for det Liv, der i de følgende fjorten Dage kom til at udfolde sig i de københavnske Regeringskredse, blev han Midtpunktet.

Han var imidlertid ingenlunde tilfreds med den Politik, man hidtil havde fulgt, og lagde ikke Skjul paa sin Misfornøjelse¹⁾. Baade fandt han det urigtigt, at man ikke straks ved Dødsbudskabet havde givet Dreyer eller ham selv positiv Ordre til at faa klar Besked hos Napoleon i Stedet for blot at henskyde Sagen til denne, og han fandt det højst uheldigt, at der før hans Hjemkomst ikke var foretaget nogetsomhelst Skridt for at gennemføre saa vigtig en Plan. Nu var Tiden saa vidt fremskreden, at han klart indsaa, at Realisationen vilde frembyde de allerstørste Vanskelig-

¹⁾ Depeche fra Rosenkrantz til Dreyer ^{12/7} og til Blome ^{14/7}.

heder. Men han undertrykte sin Mistvivl og i klar Forstaaelse af, at her var en Lejlighed, der næppe mere vilde frembyde sig, „til at sikre Nordens Fred og Danmark-Norges Frelse“, gik han til sin første Ministergæring med den ham egne Grundighed og Energi.

Ene indenfor den snævreste Regeringskreds kom han ikke til at staa. Ernst Schimmelmanss fængelige, begejstringshigende Natur havde forlængst grebet den nordiske Enhedstanke; han, hvis hele aandelige Personlighed var et Produkt af tyske Kulturfaktorer, følte sig med hint Slægtleds underlige Naivitet som dansk, ja som nordisk med Inderlighed og Varme. Hans Sind sattes altid i Bølgegang af stærke Ord og stolte Planer, han ligesom dukkede sig ned deri for at forfriskes efter den haabløse Finanspolitiks daglige Pinagtighed. For længe siden følte han ikke mindre end Rosenkrantz, hvor fortvivlet Danmark-Norges politiske Stilling var, og spejdede til alle Sider efter en Udvej. Hvilket Ansvar man end vil kunne lægge paa hans Skuldre for disse Aars Finanspolitik, saa maa man lade ham, at han i andre Henseender saa klart og dømte rigtig. Allerede i 1808 veg han ikke tilbage for at udtale Dadel over Frederik VI's Styrelsesprincipper; der er i hans Papirer opbevaret Koncept til en skarp Kritik af Regeringens Tvedeling og Kongens Tendens til Kabinetsregimente¹⁾. Dette vedkom Rigets indre Styrelse; hvad de ydre Forhold angik, fandt han, der i 1813 uafladelig kæmpede for et Brud med Napoleon, en Udvej i Nordens Føring. Første Gang da denne Mulighed forelaa, i Marts 1809, spores der en stor Interesse fra hans Side. Det

¹⁾ Se herom udateret Koncept m. m. i de Schimmelmansske Papirer i Rigsarkivet (Pakke 19).

siges, at det var ham, der gjorde Frederik VI bekendt med de Synspunkter overfor en Union, som Grev Wedel Jarlsberg og hans Kreds i Norge nærede¹⁾. Samtidig deltog han i Udarbejdelsen af et Flyveskrift til Fordel for Frederik VI's Valg²⁾. Justitsraad Schmidt-Phiseldeck, den Gang Committeret i Øconomi- og Commercekollegiet og filosofisk-politisk Forfatter, var hans Medarbejder; han skrev Udkast til et lille Skrift „Om Øjeblikkets Vigtighed for de nordiske Riger og hvorledes samme bør benyttes“, og Schimmelmänn foretog Rettelser og gav Vink. Den Gang kom der dog intet ud af det hele, og Skriftet blev end ikke trykt. Men Tanken forlod ham ikke; nu i 1810 stod han ved Rosenkrantz's Side, og mellem de Forfattere, der udsendte Flyveskrifter for at paavirke Stemningen i Sverige, var ogsaa han.

Det samme gjaldt den anden Mand, der sammen med Rosenkrantz var bleven udnævnt til Geheimestatsminister ved Bernstorffernes Afgang, Frederik Moltke. Han havde været Formand for det skandinaviske Litteraturselskab, og Interessen for de nordiske Folks aandelige Fællesskab havde givet ham Forstaaelse af den politiske Enhedstankes Betydning. Nu stillede han sig sammen med sine to Kolleger, og medens Rosenkrantz varetog den diplomatiske Aktion, synes Moltke at have været Mellemedet mellem Regeringen og den

¹⁾ Y. Nielsen: l. c. I S. 220 flg. Forf. nævner ikke Kilden for sin Meddelelse.

²⁾ Schimmelm. Papirer Pk. 19. Foruden Manuskriptet til det nævnte Flyveskrift, vedlagt et Brev fra Schmidt-Phiseldeck til Schimmelmänn af 4/4 1809, og den dertil knyttede Korrespondance, findes der Koncept til et Brev af 29/3 1809 til Frederik VI om en nordisk Union, Udkast til et Opraab til Svenskerne og flere Koncepter, der viser hvor stærkt Schimmelmänn var optaget af Planen.

Kreds af Unionsvenner i København, hvis Virksomhed vi siden nærmere skal betragte.

Om de andre Ministres Standpunkt er intet overleveret; der findes intet Spor til Virksomhed for eller imod Planen.

Den første Uge efter Rosenkrantz's Hjemkomst var Overvejelsernes Tid; fra den 12. Juli skrider man til Handling.

Denne og den følgende Dag udarbejdedes nemlig det Program, hvorefter der skulde handles. Man bestemte, hvorledes man vilde optræde i Sverige, man tog Stilling saavel til Prins Christians Kandidatur som til Hertugen af Augustenborgs, og man drøftede de Vilkaar, hvorpaa Unionen skulde tilvejebringes; i Omrids gjordes Forslag til en Unionsforfatning. Om alt dette har Rosenkrantz formentlig forhandlet med sine Kolleger, men kun Forhandlingerne mellem ham og Kongen kan nu eftervises. Ved Siden heraf foreligger der et Aktstykke, der viser Forbindelsen med svenske Unionsvenner. I Dagene før den 12.—13. Juli har Grev Ruuth fra Skaane været i København og talt med Rosenkrantz og maaske med Frederik VI samt givet Udenrigsministeren et skriftligt Forslag til den Politik, man burde følge. Det spores, at Rosenkrantz ved Udarbejdelsen af sine Forslag har haft Grev Ruuths in mente.

Den 12. Juli forelagde Rosenkrantz Kongen en Memoire om Tronfølgervalget, og samme Dag modtog den Frederik VI's egenhændige Paategning om, at han i et og alt billigede Indholdet¹⁾. Dette fik sit Supplement i

¹⁾ U. A. Pakke vedkommende Tronfølgervalget 1810. Jeg takker Hr. Arkivar Baron Zytphen Adeler for den Velvilje, hvormed han har opsporet og skaffet mig disse og andre Akter.

Depecher, der i de to følgende Dage afgik til Stockholm, Paris og St. Petersborg, og Hovedtrækkene var følgende:

Da det efter Napoleons Udtalelser til Rosenkrantz kunde anses for sikkert, at han billigede og ønskede en nordisk Union, vilde Frederik VI gøre Skridt for at tilvejebringe en saadan¹⁾. Først og fremmest vilde han paany henvende sig til Kejseren for at faa ham til at støtte sin Kandidatur saa vel i Sverige som i St. Petersborg, saa ingen Hindringer skulde opstaa fra den russiske Regerings Side. Ganske vist drog Rosenkrantz Nytten af denne Henvendelse til Napoleon i Tvivl, fordi den først vilde naa Paris, efter at de svenske Stænder var traadte sammen, men selv om Kejseren først tog aktivt fat paa et sent Tidspunkt, turde man dog maaske haabe, at det kunde faa Betydning.

Dernæst skulde Gesandten i St. Petersborg, Grev Otto Blome, udførlig instrueres. Man var ganske uvis om, hvad det russiske Hof vilde gøre overfor Valget, og Blome skulde samtidig med at underrette Zaren om Frederik VI's Hensigt paa enhver Maade fremme sin Konges Interesser.

Dagen efter afgik med Kurér et Brev til Napoleon fra Frederik VI og Ordre til Dreyer. Den næstfølgende Dag sendtes Instrukser til Blome.

Saa gjaldt det Aktionen i Sverige. Her foregik der imidlertid i Dagene fra den 12. og 13. til den 18. Juli en Udvikling, hvis Aarsager ikke aldeles aktmæssig kan klares, om end Sammenhængen uden Vanskelighed kan

¹⁾ Det fremgaar utvetydig af alle Aktstykker, at Napoleons Sanktion for Frederik VI har været den Forudsætning, uden hvilken han aldeles ikke vilde optræde. En lignende Opfattelse har gjort sig gældende hos Grev Ruuth.

forstaas. Der er nemlig efter de først nævnte Dage, i hvilke Rosenkrantz indgiver de første bevarede Forslag til Kongen og udfører disse i Breve til Dreyer og v. Dernath, inden den 17. fattet en Beslutning, der ikke omtales i de første Aktstykker. Den gælder Brevet, der den 18. Juli afgik til Carl XIII og gav de danske Planer fuld Offentlighed.

Den 12. Juli er det Tanken, at v. Dernath skal lægge Kraft i sin stille Agitation og sørge for at vinde alle dem, han i nogen Maade kan anse for vel stemte for Unionsplanen. Men kun overfor disse skal han udtale sig og endnu „mettre de la réserve dans ses démarches“¹⁾. Ganske vist fandt Frederik VI det udmærket²⁾, „dersom nu v. Dernath med Forsigtighed kunde gjøre en Demarche, hvorved han forsikrede sig Kongen af Sverrigs Attraa for mig og vandt ham; da var vist en vigtig Hindring ryddet af Vejen“. Rosenkrantz henstiller vel ogsaa dette til v. Dernath, men han giver intet Paalæg om officiel Optræden. „Hans Majestæt har befalet mig at autorisere Dem til at modtage Tilbud fra og pleje Forsætter hos alle dem, der synes med deres Stemmer at ville støtte de tre Landes Forening“, skriver han til v. Dernath i Begyndelsen af et overmaade langt Brev, som han skrev i tre Træk i Løbet af den 13. I anden Afdeling er det, at han meddeler Kongens Ønske om, at der skal søges Forbindelse med Carl XIII, og endelig i sidste Del af den lange Depeche meddeler han — vel efter en ny Samtale med Kongen —, at man har besluttet at sende Baron Charles Selby til Sverige for at

¹⁾ Memoiren af 12/7.

²⁾ Brev til Rosenkrantz 12/7. Pakke vedkommende Tronfølgervalget U. A.

virke for Unionen. Nu tilføjedes det ganske vist, at Selby skulde rejse under Paaskud af at varetage nogle Forretninger for sin Fader, men naar Baronens faktisk fik Ordre til ikke blot at sondere Stemningen paa sin Rejse op gennem Sverige, men ogsaa at paavirke den til Fordel for Frederik VI's Valg, saa synes det besynderligt, at Rosenkrantz stadig fastholdt, at v. Dernath endnu skulde virke i det skjulte.

Her var en Halvhed, der ikke lod sig opretholde. Om det alene var Forstaaelsen heraf, der bevirkede, at man nu vovede sig yderligere frem, er dog uvist, rimeligvis var det et andet Hensyn, der bestemte Frederik VI og Rosenkrantz. Sammenhængen vil forstaaes ved en Undersøgelse af, hvorledes man i København havde opfattet de to andre Tronfølgeræmner, der fandtes indenfor det danske Riges Grænser.

Allerede den 21. og 22. Juni havde Bernstorff meddelt Frederik VI v. Dernaths Udtalelser om Prins Christians Kandidatur, men først i den Skrivelse, der fulgte med Brevet til Carl XIII af 18. Juli, fik Gesandten Svar. Rosenkrantz havde nu forhandlet med Kongen om Svenskernes tilsyneladende Tilbøjelighed til at vælge Prins Christian, „Kongens Fætter og i dette Øjeblik præsumptiv Arving til Kronen“¹⁾, og Frederik VI's Vilje var, at hvis Stemmerne aldeles overvejende gik i Retning af dette Valg, skulde v. Dernath ikke modsætte sig det, da jo ogsaa det vilde føre til de tre Kroners Forening, i alt Fald efter den Udsigt, som Arvefølgen i Danmark for Øjeblikket aabnede. „Denne Forening er H. M.s

¹⁾ „Cousin du Roi, et pour le moment héritier présomptif de la couronne“. De udhævede Ord er understregede i Registraturprotokollen.

Formaal“, skrev Rosenkrantz, „men tab aldrig af Syne, at det er Kongen, der tilbyder sig selv til Sveriges Stænder, fordi H. M. føler, at det er hans Pligt at gribe dette Øjeblik, der ikke mere vil lade sig finde, for at sikre Lykken for Nationer, der kun kan finde deres Frelse i en uopløselig Union. Dette Formaal vil ved hans Valg naas langt hurtigere og sikrere end ved Prins Christians, hvem der i ethvert Tilfælde bør sikres Lejlighed til at følge det Kald, der knytter sig til hans Fødsel, for at han kan opfylde sin Forpligtelse mod Danmark og Norge, hvis Successionen til denne Krone aabnes ham“.

Øjensynlig var man betænkelig ved denne Udsigt og accepterede den kun som noget secundært, som et absolut mindre Gode, eller rettere som et mindre Onde end Valget af en fremmed Kandidat. Forskellige Ængstelser skinner frem af det citerede¹⁾. Man frygtede for det første aabenbart, at der i Danmark kunde ske noget, hvorved Prins Christian kunde blive udelukket fra Tronfølgen; da risikerede man, at han blev ved at være Konge i Sverige alene, hvorved Unionen ikke opnaaedes. Frederik VI havde altsaa endnu ikke opgivet Haabet om at faa en efterlevende Søn. Men dernæst havde man nok skrevet sig v. Dernaths Ord bag Øre; man forudsaa den Mulighed, at Svenskerne enten — hvad der dog vel laa fjærnere — kunde faa Prins Christian sueciceret og overtalt til at opgive Danmark-Norges Krone, eller at hans Valg kunde blive ledsaget af Betingelser, der direkte eller indirekte vilde udelukke en fremtidig Union. Dette sidste bestyrkes, naar man om-

¹⁾ Sammenlign Bemærkningen i Grev Ruuths „Promemorie“, Ruuth og Rosenkrantz maa øjensynlig have drøftet denne Mulighed.

trent samtidig ser Frederik VI skrive til Rosenkrantz¹⁾: „Hvem ved, om man ikke i det Tilfælde Pr. Christian valgtes, kunde ved en Reservation jævne alt i Sverige til dog i Tiden at gjøre Forening mulig“.

Men det har sin Interesse at fastslaa, at intet tyder paa, at Betænelighederne stammer fra Uvilje hos Frederik VI mod at se Prinsen foretrukken; det er Sagen, ikke Personen, hvorum det drejer sig.

Ganske det samme Indtryk faar man af Kongens Forhold til den augustenborgske Kandidatur.

Vi staar her overfor et af de mest debatterede Afsnit af det svenske Tronfølgervalgs Historie. Ogsaa for nylig er det bleven genfremstillet paa Grundlag af de alment bekendte Kilder²⁾, og da der — i alt Fald foreløbig — ikke kan inddrages nyt Materiale i Undersøgelsen, finder jeg ingen Anledning til at gaa i Enkeltheder med Hensyn til den augustenborgske Kandidatur. Hvad der derimod har Betydning for Forstaaelsen af Frederik VI's Stilling og for Sagens Udvikling i sin Helhed, dvæler jeg ved, da det formentlig til en vis Grad kan stilles i en rigtigere Belysning.

Da Forhandlingerne mellem Rosenkrantz og Kongen begyndte, vidste man i København god Besked om, at Hertug Frederik Christians Kandidatur ikke blot var fremme i Stockholm, men ogsaa var nævnt for Napoleon.

For det første vilde man ikke i nogen Maade lade sig standse af, hvad der forlød om Hertugens Kandidatur eller om Napoleons Billigelse deraf. Hverken fra den ene eller anden Kant var man derom bleven offi-

¹⁾ Brev 17/7.

²⁾ Julius Clausen: Frederik Christian Hertug af Augustenborg. Kbhvn. 1896.

cielt underrettet og kunde saare vel lade som ingen Ting. Men dernæst stillede man sig saaledes overfor Sagens Realitet, at man, hvis Frederik VI's Valg ikke lod sig gennemføre, vilde foretrække Hertugen for enhver anden Kandidat — senere under Omtalen af Prins Christians Kandidatur ændres dette til, at man vel langt vilde foretrække Prinsen for Augustenborgeren, men stadig denne fremfor enhver anden, der var mere fremmed for Danmark. Dette vilde man, at baade Dreyer og v. Dernath skulde være paa det rene med, men selvfølgelig skulde ingen af dem varetage Augustenborgerens Interesser før det Øjeblik, da det maatte vise sig, at der i Sverige dannedes et overvejende Parti for denne. I de mest bestemte Udtryk fremhæves dette overfor v. Dernath. Det var det positive; det negative er, at der i Instrukserne til de to Gesandter ikke findes Spor af Paabud om direkte at modarbejde Hertugen.

Saaledes opfattede man altsaa Hertug Frederik Christians Kandidatur den 12., da Planen for hele Kampagnen approberedes, og de to følgende Dage, da Instrukserne til Paris og Stockholm afgik.

Men den 16. modtog man v. Dernaths Brev af 10. Juli og fik — formentlig fra Helsingør, hvorfra der jo idelig rapporteredes om de Rejsende til „Hovedkvarteret“ i København — Bud om, at Oberstløjtnant Holst var rejst gennem Sælland til Als. Samtidig hørte Rosenkrantz „ad indirekte Vej“, at Napoleon nok havde givet en Slags Approbation af Augustenborgerens Valg, fordi der hverken fra svensk Side eller fra nogen anden Kant var nævnt nogen anden Kandidat for ham.

Dette sidste nævner Rosenkrantz mærkelig nok uden yderligere Kommentar, uagtet man skulde tro,

at han her ikke aldeles vilde forbigaa, at han jo selv den 17. Juni med Kejseren havde drøftet sin egen Konges Kandidatur. Men i de nævnte Underretninger maa utvivlsomt søges de Grunde, der nu blev bestemmende for Regeringens videre Handlinger; direkte udtales dette iøvrigt intet Sted; selv i den Skrivelse til v. Dernath, der ledsagede Frederik VI's Brev til Carl XIII, motiveres dette Skridt ikke.

Men den 17. Juli gik det ivrigt med Forhandling og Brevskrivning i København. Rosenkrantz dirigerede og gjorde Udkast, Kongen bifaldt og skrev under. Man besluttede at optræde med fuld og hel-Offentlighed og ved direkte Henvendelse nedslaa al Tale om andre Kandidater end Frederik VI. Ved et egenhændigt Brev fra ham til den svenske Konge med Anmodning om at blive foreslaaet som Kandidat for Valgrigsdagen skulde dette ske. To Breve fra Kong Frederik til Rosenkrantz af den 17. Juli er opbevarede. Det ene viser, at Ministerens Forslag om Instrukser til v. Dernath har vundet Bifald, det andet approberer Rosenkrantz's Udkast til Brevet til Carl XIII. „De haver aldeles fattet min Mening“, skriver Frederik VI, „og jeg ved intet at tilføje, uden at vore Bestræbelser maa lykkes for Fædrelandets Frelse“. Den 18. underskrevet og afgik det kongelige Brev samtidig med Instrukser til v. Dernath. I disse udtaltes bl. a. en stærk Tilslutning til et i Gesandtens sidste Depeche udtalt Haab om, at Hertugen af Augustenborg ikke vilde modtage Carl XIII's Tilbud, i alt Fald ikke straks. Samtidig gives de førømtalte Ordre om Prins Christians Kandidatur, og den danske „Ønskeseddel“ paa Kandidater affattes med Frederik VI

som Nr. 1, Prins Christian som Nr. 2 og Hertugen som Nr. 3.

Men her saalidt som tidligere udtales noget, der lader sig tyde som Befaling til bestemt at modarbejde Hertugen, og først den 20. Juli omtales det, at Frederik VI allerede den 16. havde givet Hertugen foreløbig Underretning om sine Bestræbelser i Sverige.

Medens Arbejdet saaledes var indledet, havde man udførlig dvælet ved den Form, under hvilken en Forening af de tre Riger kunde tilvejebringes. I 1809 havde Spørgsmaalet herom i Virkeligheden bragt alle Unionsplaner til at strande. Overfor Frederik VI's Enevælde i Danmark-Norge stod jo den svenske Konstitution. Øjeblikkelig havde dette i Marts 1809 vist sig at være det kildne Punkt; det havde foraarsaget Kong Frederiks Vaklen og ukloge Holdning, der atter ikke blot havde stødt Svenskerne og Wedel Jarlsberg hort, men tilsidst aabnet Vejen for Christian August.

Men dette havde været i 1809, nu var Stillingen en ganske anden.

Straks fra første Færd af havde v. Dernath erklæret, at en af de vigtigste Hindringer for en Union var Svenskernes Frygt for at faa en enevældig Konge, og hver Gang han fik Anledning dertil, hævdede han, at en *conditio sine qua non* for Valg vilde være en bindende Garanti for Bevarelsen af den svenske Forfatning med alle dens Friheder¹⁾. Det synes, som om Gesandten har haft en stærk Fornemmelse af, at Frederik VI vilde kræve en Indskrænkning i den svenske Forfatning af 1809 som Betingelse for sit Valg, og Bernstorffs udpræ-

¹⁾ F. Ex. i Depecherne ⁴/₆ og ⁶/₇.

gede Uvilje mod den svenske Konstitution saavel som andre Udtryk i hans Skrivelser kan vel have givet Anledning hertil¹⁾. Selv indrømmede v. Dernath, der i sine Depecher trolig følger sin Regerings absolutistiske Synspunkter, det heldige i en saadan Indskrænkning, men erklærede, at en Fordring derom nu vilde ødelægge alt. Muligvis kunde en Forfatningsforandring til Fordel for Kongemagten en Gang senere opnaas f. Ex. under en Krig — Sveriges Historie frembød jo Exempler derpaa —, men nu betragtede han ethvert Forsøg paa at forandre Konstitutionen som nok til at ødelægge endogsaa Muligheden for at føre Foreningen igennem.

Under Forhandlingerne med Rosenkrantz maa Kong Frederik da ogsaa have opgivet enhver Tanke derom. Den 12. fastslaar Ministeren, at Hensigten er at lade det svenske Folk beholde al den Indflydelse, det for Øjeblikket øver paa Regeringen, „for saa vidt dets virkelige Lykke beror derpaa“. Dette Udtryk kunde forekomme noget mistænkeligt, det lod sig jo meget vel tænke, at Kongens og Svenskernes Opfattelse vilde divergere en hel Del, men straks efter nævner Rosenkrantz, at derved især maa forstås, at Skattebevillingsretten og Bankstyrelsen bevares som den er. I Brevet til v. Dernath den følgende Dag erklæres endvidere, at Stændernes Lovgivningsmyndighed og andre ligesaa vigtige Rettigheder skulde bevares, og at Kongen paa ingen Vis vilde forandre Sveriges gamle Love. I den Instruks, der omtrent samtidig medgaves Baron Selby, fandtes ganske tilsvarende Udtryk. Heri laa den bestemte Aner-

¹⁾ Se Depeche fra Bernstorff til v. Dernath ^{13/6}, fra v. Dernath ^{9/7} og ^{10/7}.

kendelse af at ville opretholde Sveriges Konstitution, der ogsaa genfindes i Frederik VI's Brev til Carl XIII. Udtalelser af Bernstorff paa et tidligere Tidspunkt viser, at Frederik VI tillige var gaaet ind paa Tanken om at maatte tilbringe en Del af Aaret i Sverige¹⁾. Men først i et Brev fra Rosenkrantz til v. Dernath af 24. Juli udtaler man sig udførligere om Formen for en Union, og det endda først efter at v. Dernath udtrykkelig²⁾ havde anmodet om bestemte Instrukser med Hensyn hertil og havde antydnet, hvorpaa de efter hans Mening burde gaa ud. Det er saa meget mærkeligere, at man saa sent udtaler sig herom, som Grev Ruuth forlængst havde forelagt den danske Regering sit Forslag til en unionel Ordning.

Det har sin Interesse at dvæle ved de forskellige Udkast og Forslag, og vi betragter først det tidligst fremkomne, Grev Ruuths. „Et hvert Rige bør styres efter sine sig passende Love“, skrev Greven i den „Promemorie“, han overgav Rosenkrantz, og som i en — som det af det citerede vil ses — ret slet Oversættelse præsenteredes Frederik VI³⁾. „Alle Embeder i et hvert Rige besættes af indfødte Personer. De 3 Rigers Konge bør have en Conseil af lige mange Mænd af hvert Rige og residere ligelænge i Sverrig som i Dannemark og Norge. Residensen i Sverrig bør blive Göthaborg, som næsten ligger i Centrum af de 3 Riger. Stockholm, som nu ligger afsides og paa Grænsen, da Finland er kommen til Rusland, vil ej mere være tienlig dertil og aarligen tabe sin Handel, helst naar den

¹⁾ Depeche til v. Dernath 13/6.

²⁾ I Depechen 17/7.

³⁾ U. A. Pakke vedk. Tronflgv. 1810.

nye Canal bliver færdig, som beforder Transporterne tværs igiennem heele Riget til Gøthaborg. Den Konge, som styrer Sverrig og Danmark, fortfarer derved, saalænge de leve. Den af dem, som overlever den anden, tiltræder da Regieringen i alle 3 Riger og efter bægge Deres Død, opstiger Prinds Christian Frederich eller den Prinds, som mueligen kunde findes at være nærmere Arving¹⁾, paa de 3 Rigers Trone. Den nærmeste Tron-Arving bliver imidlertid de tre Rigers Kron-Prinds. Han bør vistas i Stockholm fra den Tid, han bliver udnævnt til Tronfølger, for at kiende Landet, Forfatningen, Folk og Sprog. Skulde det blive Pr. Christ. Fred., da var en Formæling med den kongl. danske Kronprindsesse i alle Henseender ønskelig. Om han i saa Fald til sine Navne antog tillige det af Carl, saa vilde derved Nationen og den gamle Konge være smigret²⁾.

De Betingelser, som v. Dernath troede at Svenskerne vilde stille, berørte for en Del andre Forhold²⁾. Han tænkte sig ikke Muligheden af en Flytning af Sveriges Residens fra Stockholm, var vel i den Henseende paa-virket af Stockholmske Synspunkter, medens Grev Ruuth saa Sagen an fra et sydsvensk Standpunkt. Tværtimod ansaa han det for aldeles nødvendigt at forsone Stockholmerne med Unionen ved Løfte om at overføre den ordinære Residens til deres By. Dette var jo en ikke ringe Fordring, men v. Dernath gentog, at den vilde blive stillet, da han opregnede de øvrige Betingelser. „Forfatningens Bevarelse, Uafhængighed af Danmark, Residensens Anbringelse i Sverige, Løfte om ikke at ansætte Danske i svenske Embeder og om ikke at an-

¹⁾ Understreget i Promemorien.

²⁾ Depeche 17/7.

vende den svenske Hærstyrke i Danmark og omvendt bliver uden Tvivl de Punkter, hvorpaa man vil insistere mest, og over hvilke jeg derfor mest ønsker at modtage Instruktioner for maaske paa Forhaand at kunne berolige Sindene og hindre, at der opstaar en Frygt, der vel er chimærisk, men dog kan influere stærkt paa de Beslutninger, man tager“.

I sit Svar herpaa den 24. Juli henholdt Rosenkrantz sig for det første til, at Frederik VI jo allerede havde givet Tilsagn om Bevarelsen af de svenske Privilegier og Love; skulde man gaa i Detailler hermed, da maatte man opregne Grundlaget for en Konstitution, hvad enten man saa vilde bevare den svenske eller i visse Maader fjærne sig derfra. Iøvrigt skulde Svenskerne, om de valgte Kong Frederik, nok selv tage Initiativet og stille deres Fordringer. Men i Anledning af v. Dernaths Spørgsmaal har Rosenkrantz talt med Kongen og faaet Ordre af denne.

For det første fandt Kongen det lige saa upolitisk at give som at udføre et Tilsagn om at gøre Stockholm til ordinær Residens. Det vilde desuden stride mod Kongeloven at flytte Regeringens Sæde ud af Landet¹⁾, og man kunde ikke tro, at Flertallet af oplyste Svenskere vilde kræve dette, naar de betragtede Stockholms Beliggenhed langt fra de forenede Rigers Centrum. Alt hvad Svenskerne kunde forlange var, at de havde et Centrum for deres særlige Styrelse, hvor Kongen opholdt sig lige saa ofte og ligesaa længe, som det var nødvendigt, ganske som Tilfældet var med hans andre Riger. Men da den svenske Forfatning og Administration var langt

¹⁾ Det maa dog bemærkes, at ingen Paragraf i Kongeloven indeholder noget saadant Forbud.

mere forgrenet og omfattende end Kongens Arvelandes, saa vilde det være absolut nødvendigt i Sverige „at oprette et Konseil, et Kollegium, en Deputation, udelukkende bestaaende af Svenskere, som under Kongens Fraværelse skal besørge de løbende og presserende Forretninger og gøre Indstilling om de øvrige til Kongen“.

Med Hensyn til kun at ansætte svenske Embedsmænd i Sverige, saa kunde Kongen let gaa ind herpaa, men anderledes stillede det sig med Kravet om kun at anvende de enkelte Landes Tropper indenfor hvert Lands Grænses. Dette kunde saare vel lade sig gøre i Fredstid, men i Krigstid skulde det jo være en af Hovedfordelene ved Unionen, at man gensidig kunde hjælpe hinanden, og et af de forenede Riger kunde dog ikke nægte det andet, hvad man ved Traktat med en fremmed Magt kunde blive forpligtet til at yde.

Saaledes omtrent var de Synspunkter, hvorunder man i København saa den fremtidige Ordning, og det lader sig ikke nægte, at Frederik VI's og hans Ministres Opfattelse i det hele var et forstandigt Grundlag for videre Forhandling. De havde en tilbørlig Respekt for Sveriges Selvstændighed, intet røber Tendenser til i Tidens Løb at svække denne til Fordel for Danmark, og Kong Frederik VI var sikkert til Sinds loyalt at overholde de Forpligtelser, han maatte indgaa. Herimod taler ikke hans Ønsker om en Ændring af den svenske Forfatning i monarkisk Retning; han vilde paa ingen Maade se dem opfyldte paa ulovlig Vis.

Men selvfølgelig savner man Behandling af adskillige kapitale Spørgsmaal; der er ingen Antydning af, hvorledes de mange mellemrigske Forhold — saaledes det højst vigtige Toldspørgsmaal — kunde tænkes ordnede; det

samme gælder de forenede Rigers udenrigspolitiske Stilling. Man føler paa alle Punkter, at man har at gøre med løse Udkast, og utvivlsomt var betydelige Vanskeligheder opstaaede, om alt dette var bleven mere end Forhaabninger og Planer.

Fremfor alt havde sikkert, som Frederik VI selv frygtede det baade i 1809 og nu i 1810, Rigerens forskellige Forfatningsforhold voldt Vanskeligheder. Det har været sagt¹⁾, at Frederik VI i 1810 for at vinde Sveriges Krone var til Sinds at ofre sin Enevælde i Danmark-Norge, men denne Paastand kan absolut ikke opretholdes, ja, man tør endog paastaa, at Muligheden ikke er bleven for Alvor overvejet. Det er muligt, at en svensk Unionsven direkte har foreslaaet Kongen at indføre en Forfatning i Lighed med den svenske i sine Arvelande; i ethvert Fald fik Frederik VI siden Kundskab om, at det i Örebro var paa Tale, at man burde stille denne Fordring, og Hertug Frederik Christian erklærede ham aabent sin Tro paa, at en saadan Fordring var uomgængelig Betingelse for Valg. Men hverken Rosenkrantz eller Kongen selv berører dette med et Ord; Tanken er ganske vist øjeblikkelig bleven afvist af Frederik VI, og Rosenkrantz har end ikke anset det for Umagen værd at instruere v. Dernath om noget efter begges Mening saa urimeligt.

Dvæler Tanken imidlertid et Øjeblik ved Nordens Fremtid, om en Forening var bleven tilvejebragt, da er her netop et Punkt, hvor en Union vilde have kunnet faa uberegnelig Indflydelse paa Danmarks og Norges Udvikling. Det konstitutionelle Liv i Sverige efter For-

¹⁾ F. Ex. Schinkel: *Minnen* V. S. 255 og 268.

fatningsændringerne i disse Aar var jo i og for sig af stor og fremtidsdygtig Betydning; under en Union vilde det have været et vældigt Incitament for de to andre Folk. Medens der nu kom til at gaa lange Aar, før Danmark fik en liberal Bevægelse, endsige en fri Forfatning, og endelig fik sin politiske Udvikling under Paavirkning af de særlige Forhold i Holsten og vesteuropæiske Forbilleder, saa kunde det være gaaet ganske anderledes, om der tillige var kommen Paavirkning fra Sverige og de ejendommelige svenske Forfatningsforhold. Rent bortset fra alle andre Fordele for vort Land ved Unionen vilde her, forekommer det mig, store Værdier have været at løfte. Lad Frederik VI vel en Tid have staaet haardt imod; han, der bøjede sig i Frygt for Uwe Jens Lornsens lille Skrift, vilde være bleven den lille overfor en stor, langsomt stigende Bølge.

Overfor Forholdene i Norge har Frederiks Holdning til Konstitutionsspørgsmaalet særlig Interesse. Det var jo for en stor Del Kongeloven, der skræmmede Grev Wedel over til Sverige, og var Norge ikke i 1814 bleven voldelig skilt fra Danmark, vilde konstitutionelle Krav utvivlsomt være blevet en Hovedfaktor i den Selvstændighedsbevægelse, der ikke havde været til at holde nede. Det siges jo almindelig, at en saadan Bevægelse tidlig eller sent vilde have skilt Danmark og Norge ad, og man søger en Trøst eller en Art Forsvar for Carl Johans Politik og Kielerfreden i, at derved i hvert Fald hindredes et uundgaaeligt Brud mellem de to „Tvillingriger“. Jeg tror ikke herpaa, men lad saa være, ogsaa her vilde en Union i Sommeren 1810 i ethvert Tilfælde have skabt helt andre Muligheder. Grev Wedel kunde i Ro have støttet sig til den svenske Friheds Indflydelse, og i Aarenes Løb

vilde Norge have vundet den Selvstændighed, der var dets uomtvistelige Ret. Vel havde i 1810 Frederik VI ingen Forstaaelse af, at en nordisk Union vilde nødvendiggøre en Forandring i Norges Stilling; han opfattede, som man vil have set af det foregaaende, Danmark-Norge som en Stat overfor Sverige, og medens han indrømmede dette Land sin fulde Selvstændighed inden for Unionen, faldt det ham næppe ind, at Norge kunde stille Krav om det samme. Men Udviklingen vilde have lært ham det; for Muligheden af et Brud paa den en Gang tilvejebragte nordiske Enhed, der havde skabt Nordens Fred og Tryghed udadtil, vilde han utvivlsomt i rette Tid være vejet tilbage og før eller siden have indrømmet ogsaa Norge den rette selvstændige Plads inden for Unionen.

Men Begivenhederne skulde ikke lade slige Muligheder fødes; hvad Frederik VI og hans Fortrolige i disse Dage drøftede og nedskrev, blev uden Frugt. —

Foruden Hovedpunktet om en eventuel unionel Ordning havde man i København ogsaa maattet bestemme, hvilke øjeblikkelige Midler man skulde anvende for at skaffe Frederik VI Tilhængere og Stemmer i Sverige, og særlig knyttede Overvejelserne herom sig til Baron Selbys Sendelse.

I Hovedsagen sluttede man sig til v. Dernaths tidlig udtalte og siden fastholdte Betragtning om, at det ikke kunde hjælpe at ville danne noget egentligt Parti — „proprement dite“; dertil var Tiden altfor fremskreden, og man gjorde sig forlods ringe Forhaabninger om Stemningen i Sverige. Man erkendte derhos stadig, at det først og fremmest var ved Napoleons mægtige Støtte, man skulde sejre. Men alligevel vilde man gøre, hvad

man kunde, for at vinde de enkelte, der kunde være stemte for Unionen. Derfor skulde v. Dernath virke fra Stockholm, Selby paa sin Rejse op igennem Sverige. Men Midlerne? For længst var v. Dernath kommen ind paa dette Spørgsmaal og var da standset overfor Tanken om at anvende Bestikkelser.

Men han havde afvist dette¹⁾. Slige lave Midler vilde ikke føre til noget; de vilde ikke forslaa ved denne Lejlighed, og selv om han havde villet saa, havde han ikke kunnet anvende dem: „De Tider er forbi“, skrev han hjem, „da Sveriges Senat kunde købes for Frankrigs eller Ruslands Penge, og da, før Begyndelsen af en Rigsdag, de Adelige solgte deres Stemmer til den højstbydende. Den offentlige Tankegang modsætter sig en saa stor Fordærvelse, og selv om der visselig er mange Personer, der vilde opgive baade sig selv og Staten, saa vilde ingen af dem, hvor betydelige eller ubetydelige de saa er, vove at gøre det for at støtte en Sag, der er saa lidt begunstiget af den offentlige Mening, at den i høj Grad vilde udsætte sine Tilhængere, om den mislykkedes. Hertil kommer, at vort Parti ikke kunde blive tilstrækkelig sammenknyttet til at smigre sig med Haab om et lykkeligt Udfald ved Hjælp af smaa Intriger. I 67 Aar har vi ikke anvendt disse Midler, følgelig har vi ingen Forbindelser af denne Art, og det er saa meget desto umuligere at skabe saadanne uden at kompromittere Kongens Karakter og Interesser, som de faa Personer, der er dristige nok til at tilbyde sig til en fremmed Magt og snedige nok til at yde vigtige Tjenester, alle slutter sig til Rusland“. Overfor en eller anden

¹⁾ Se hans Udvikling i Depechen 19/7.

kunde man vel anvende „des petites largesses“, men intet videre. Derimod skulde man berolige alle indflydelsesrige Folk med Hensyn til deres Fremtid. De skulde have Sikkerhed for at beholde deres Stillinger og Udsigt til kongelig Belønning, om de støttede Frederik VI's Valg.

Saaledes blev ogsaa den danske Konges Standpunkt. Man vilde ikke spare paa Løfter, men disse og nogle Gaver til ganske enkelte var de eneste Midler, der skulde hverve Stemmer. Løfterne kunde man uddele rundelig, med Pengene var det ikke saa godt bevendt. Indtil 10,000 Rdlr. svensk Banco kunde v. Dernath anvende til „ses petites largesses“ efter bedste Skøn. De sendtes ham ved Baron Selby. Denne fik dog en betydelig større Sum med sig. Der er i Rigsarkivet bevaret et Brev fra Kongen til Schimmelmänn, skrevet den 13. Juli, der sætter os ind i denne Side af Virksomheden. Hurtigst mulig skulde Finansministeren tilvejebringe 100,000 Rdlr. svensk Banco og levere dem til Rosenkrantz. Men Schimmelmänn fik udtrykkelig Paalæg om at bevare den største Hemmelighedsfuldhed, og i god Overensstemmelse hermed leder man forgæves i Finanskollegiets Protokoller eller paa andre rimelige Steder efter Spor af denne Udbetaling.

Tanken om foruden ved Henvendelsen til Carl XIII selv at virke ved Udsendelsen af en særlig Tillidsmand, der kunde bearbejde videre Kredse og handle med større Frihed, end v. Dernath i sin officielle Stilling var istand til, var fremsat af Grev Ruuth. Denne havde imidlertid foreslaaet at udsende Kammerjunker Gyldenpalm, der havde været Legationssekretær i Stockholm fra 1804 til 1808 og havde mange Bekendte og Venner i Sverige.

Dette Forslag vandt dog ikke Bifald, og først den 13. Juli fandt man en passende Emissær. Det var, som allerede berørt, Baron og Kammerherre Charles Borre Selby til Ourupgaard, en Mand paa to og tredive Aar, der allerede havde været ansat som Diplomat siden 1799. Han havde været Legationssekretær i Stockholm og i 1809 været med Niels Rosenkrantz i Jönköping under Fredsforhandlingerne og havde altsaa lignende Kvalifikationer som Gyldenpalm¹⁾. Paa den Rejse, han nu fik Ordre til at foretage op gennem Sverige, skulde han først søge Forbindelse med Grev Ruuth og se at blive klar paa Sammenhængen med dennes Paastand om, at han havde saa mange Meningsfæller. Iøvrigt skulde han med Takt og Forstand give sig i Lag med, hvem han kendte eller traf paa, og især opsøge Folk med Indflydelse. Alle skulde han give gode Løfter om Belønning, hvis alt gik vel. Det var Rosenkrantz's Ønske, han kunde naa Stockholm, før Rigsdagen aabnedes, for at oplyse v. Dernath om Stemningen i de sydlige Provinser, give ham hans Del af de 100,000 Rdlr. og i det hele aftale videre Fællesoperationer. Om muligt skulde han saa begive sig til Örebro under Rigsdagen, saafremt den svenske Regering da ikke vilde lægge ham Hindringer i Vejen for at opholde sig der. Med disse Instrukser og med Kreditter og rede Penge drog Selby, vistnok den 14. Juli, over til Sverige.

Hermed har vi iagttaget det væsentlige af, hvad Frederik VI og hans Regering foretog for at gennemføre en nordisk Union. Vi vender os nu til det private Arbejde, der skulde støtte disse Bestræbelser.

¹⁾ Instruks for Selby 13/7 (Koncept i Pk. vedk. Tronfølgerv. U. A.).
Depeche fra Rosenkrantz til v. Dernath s. D.

VII.

I disse Julidage samledes nemlig i København en Kreds af Mænd til Arbejde for den nordiske Enhedstankes Virkeliggørelse. Ringe blev Udbyttet af deres Bestræbelser, og højt naaede de ikke i absolut Værdi, men alligevel fortjener dette første Afsnit af vort Aarhundredes politiske Skandinavisme Opmærksomhed. Thi ikke blot møder man der væsentlig de samme Tanker og Bevæggrunde som senere ved Aarhundredets Midte, men hele Bevægelsen indtager tillige en egen Særstilling i disse Nederlagsaars Historie. Det var som om man for et Øjeblik saa de mørke Skyer briste og Udsigt aabne sig til en solbeskinnet Fremtidsvej. Man stod her overfor noget helt nyt; hver Dansk havde nu allerede i tre tunge Aar levet under den haabløse Kamp mod Overmagten, Maalet for al Stræben havde været det opslidende, rent negative at holde sig Fjenden fra Livet. Her var noget positivt; for Blikket aabnede sig Udsigt til en lykkelig Vinding ved hvilken de blanke Vaaben, der hidtil saa lidet havde gavnet, kunde hvile. Hvad Under da, at der spores en Friskhed og Energi, som ikke paa noget andet Tidspunkt i disse triste Aar.

At Tronfølgervalget i høj Grad optog Sindene i København, kan ikke betvivles, men der er kun faa Midler levnet os til at se ind i disse Dages Arbejde. Bladene yder selvfølgelig intet, Memoirerne fra hin Tid saare lidet, en ypperlig Kilde som Ernst Schimmelmans Hustru, Charlotte Schimmelmans Breve mangler desto værre netop for denne Tid¹⁾. Mest er vi da henvist til Bestræbelsernes positive Udtryk, den Række Smaa-

¹⁾ Velvillig meddelt mig af Hr. cand. phil. L. Bobé.

skrifter, der sendtes over Sundet for at paavirke Stemmningen i Sverige. Hertil kommer nogle spredte Optegnelser og Traditioner og et Par enkelte Breve. Paa dette lidet støtter sig vor Kendskab til denne literær-politiske Episode, den eneste i Kong Frederik VI's lange Regering, hvor Kongen med Tilfredshed saa Undersaatler tage Affære i en storpolitisk Sag.

Baggrunden for den Interesse, som Muligheden af en nordisk Union vakte i København, var umiskendelig den Tilnærmelse mellem dansk og svensk Aandsliv, der var begyndt før Udgangen af det forrige Aarhundrede. Stiftelsen af „det skandinaviske Litteraturselskab“ 1796, og hvad dermed staar i Forbindelse, var Midtpunktet. Selskabets Virksomhed var langt fra bleven af den Betydning, som Stifterne havde tænkt sig, og længe før 1810 var dets „Skrifter“ dets eneste Livstegn. Men det fik Betydning i 1810, at der da i København fandtes en Kreds af Mænd, der ved Interessen for det fælles nordiske Aandsliv havde vundet Tro til Muligheden af et politisk Fællesskab. Meget politisk moden og fast var denne Overbevisning næppe hos ret mange, men hvor var der i disse Aar inden for Danmarks Grænse en større Kreds med dyb eller alsidig Forstaaelse af almene Æmner? Det var endda meget, at man her naaede saa vidt, som man kom.

Bindeleddet mellem Regeringen og den literære Skandinavismes Mænd var vistnok Statsministeren Frederik Moltke. Han havde i Aaret 1800 været Formand for det skandinaviske Litteraturselskab og stod i Forbindelse med flere af dets virksomme Medlemmer som Jens Kragh Høst og Notarius publicus Etatsraad Godske

Hans Olsen¹⁾. Som allerede nævnt skrev Moltke en Piece om Unionen; „Aux Suédois par un habitant d'Altona“, og rimeligvis gennem ham holdtes Unionsvennerne à jour med Kongens Opfattelse af Sagen. Ogsaa med Rosenkrantz har man formentlig haft Forbindelse; Anders Christian Gierlew, der stod Rosenkrantz nær og omtrent samtidig af ham ansattes i diplomatisk Tjeneste, skrev under Navn af A. Nielsen et andet lille Skrift: „Nordens Gjenforening. Et Ønske til det svenske Folk i Anledning af den forestaaende Rigsdag“. Rosenkrantz omtalte den hele literære Virksomhed til v. Der-nath, der selv havde foreslaaet en lignende Aktion; dog erklærede han, at Regeringen og Udenrigsdepartementet som saadant intet havde dermed at gøre²⁾.

Vi har allerede omtalt, at Ernst Schimmelmänn optraadte som Pieceforfatter. Det er det anonyme Skrift: „Ueber die Vereinigung der drei nordischen Reiche. Aus den Papieren eines durchreisenden Schweden“, hvortil Jens Kragh Høst nævner ham som Forfatter³⁾. Siden har denne Opfattelse staaet uimodsagt. Positivt Bevis herfor kan der imidlertid foreløbig næppe føres; Skriftet, der allerede i 1844 ansaas for temmelig sjældent, synes nu helt forsvunden, og en Sammenligning mellem det og Manuskriptet fra 1809 og Schimmelmännns øvrige skandinaviske Papirer kan derfor ikke anstilles. Paa Rigtigheden af Høsts bestemte Udsagn er der dog ingen Grund til at tvivle, og af Papirerne fra Marts 1809 kan

¹⁾ Hist. Tidsskr. IV. Rk. 2. Bd. S. 55 flg. Hamiltons Tidsskrift IV. 1869 S. 485—86. Høsts Erindringer S. 84 flg.

²⁾ Depeche 1⁶/₇.

³⁾ Høst l. c. S. 84. Høst siger, at Schimmelmänn skrev paa Tysk, og det nævnte Skrift er det eneste paa dette Sprog mellem alle Piecer, der omhandler Valget.

man formentlig slutte, at Indholdet ikke har været meget forskelligt fra de andre Piecers.

J. K. Høst skrev selv anonymt paa Dansk: „En Verdensborgers Stemme i et stort Anliggende. Af tysk oversat af Candidat i Philosophien J. K. Jørgensen“. Paa svensk skrev den for nordiske Forhold saa stærkt interesserede tyske Professor E. Rühls¹⁾. Han var just paa denne Tid paa Rejse i Sverige og Danmark, og blev i dette Øjeblik som de andre fra literær til politisk Skandinav. Kort i Forvejen havde han i Stockholm været sammen med Rasmus Nyerup; denne oversatte hans lille Piece: „Till Scandinavieerne“ paa dansk under Navn af Litteratus Christensen.

Endnu to anonyme Skrifter fremkom: „Noget om Örebros Rigsdag Julius 1810“, og „En dansk Mands velmente Opfordring til det svenske Folk“. Om Forfatterne heraf vides intet.

Alle disse Skrifter ligner hverandre i høj Grad; som Formaålet var ens, saaledes var deres Form og Argumentation det ogsaa. Intet tyder paa, at der mellem Forfatterne har været truffen Aftale om en Deling af Arbejdet; gennemlæser man Piecerne, træffes en stærk, ikke just oplivende Ensartethed. Derfor skal her ikke dvæles ved hvert af Skrifterne for sig; kun nogle Hovedpunkter bør fremdrages.

Fælles for næsten alle er en historisk Paavisning af, hvor stor en Ulykke de nordiske Rigers indbyrdes Splidagtighed eller Fjendskab til alle Tider har været. Særlig fremhæves dette for Nutidens Vedkommende, og denne historiske Oversigt ender med en kraftig Appel: „Svenske-

¹⁾ Høst l. c. S. 87. Samlaren 1894 S. 105.

Danske-Norske — svage, naar I er hver for sig — I vil blive stærke ved en politisk Forening — lyt til Naturens Røst, den vil ikke bedrage Eder“, et Udtryk, der f. Ex. findes i Moltkes Skrift og faar sit Supplement i Mottoet paa Gierlews Piece: „Non aliud discordantis patriæ remedium esse, quam ut ab Uno regatur“.

Stærkt fremhæves alle de nordiske Enhedsfaktorer. Oprindelse og Sprog, Religion og Samfundsforhold, Love og Sæder, materielle og aandelige Interesser skildres som ensartede eller som paa rette Vis supplerende hinanden, og med Varme udmales den Rigdom og Frodighed, der vil kunne udfolde sig ved en Forening af de tre Folk. Hver Forfatter finder Fordelene ved Unionen alt overvejende, Vanskelighederne saare smaa og lette at fjerne. Men dog dvæler man ogsaa ved disse og gendriver omhyggelig alle Indvendinger, der kan rejses særlig fra svensk Side. En Modstand, der henter Vaaben fra Kalmarunionens ulykkelige Udfald eller fra de lange Tidens Fjendskab mellem Danmark og Sverige, afvæbnes ved Henviisning til de forandrede Tider og Nutidens højere Kultur. Imod Frygten for den danske Enevælde stilles en Paapegning af, hvor mild denne har været, og fremfor alt fremhæves, hvor lykkelige Svenskerne kan prise sig ved at faa Frederik VI til Konge. Thi over denne indeholder næsten hvert Skrift en kortere eller længere Lovtale. Den store Reformperiode drages i Forgrunden, Kronprins Frederiks Kamp for at bevare Rigets Neutralitet betones, og med stærke Ord prises Dyden, den utrættelige Iver, Fastheden og Modet hos denne Konge, der, „en Slave af sine Pligter, ikke har nogen helligere Opgave end at opfylde dem og derved blive sit Folks Velgører“. Det prekære Punkt, der var saa væsent-

ligt 1809 og ogsaa nu gav Anledning til Overvejelser inden for Regeringen, berøres ogsaa her. „Eders Forfatning, Svenskere, forskellig fra Danmarks, vil det bringe Eder til at vakle?“ skrev Moltke. Han svarer selvfølgelig benægtende, og som han mener f. Ex. Professor Rühls, at en Betragtning af andre Lande, forenede trods forskellig Forfatning, saaledes Østrig og Ungarn, viser, at ingen Indvending kan hentes herfra. Videre gaar man egentlig ikke ind herpaa, men den stærke Fremhævelse af, at Sverige selvfølgelig vil beholde sin Forfatning og sine Love uantastede, vidner om, at man meget vel har forstaaet, at her laa en stor Anstødssten.

I det hele finder man i alle Smaaskrifterne de Argumenter, der overhovedet lod sig fremføre for Nødvendigheden og Nyttens af en nordisk Union, og som kun behøvede forholdsvis ringe Modifikation for at kunne benyttes et halvt Aarhundrede senere. Dog et Argument savnes, der siden blev saare vægtigt fra dansk Side, da Kampen mod Tyskland truede. I 1810 er der ikke Tale om, at Danmark overfor en Fare fra Syd skal søge sit Rygstød i Norden. Den nationale Modsætning er endnu i Dvale, og politisk er det Nordens truede Stilling mellem England, Frankrig og Rusland, der er den drivende Kraft.

Det var kun efter Tidens Sædvane, at Tonen i disse Smaaskrifter var adskillig højstemt, og at det var med stærkt klingende Ord og med mange Udraab, at man tog til Orde for saa stort et Formaal. Men endnu en Tone højere, og endnu stærkere i Klang, men ogsaa renere og mere ægte, var dog Nikolaj Frederik Severin Grundtvigs lille Skrift: „Er Nordens Forening ønskelig? Et Ord til det svenske Folk“. Han var den eneste,

der skrev under Navn; de øvrige Forfattere lod, som det angives med Frederik VI's Tilladelse, Anonymitetsforbudet uænsset.

Aaret 1810 var, som det vil erindres, et bevæget Aar for Grundtvig, et Mærkeaar i hans Udvikling. I Marts havde han holdt sin Dimisprædiken, der indledede ikke blot Kampen med de københavnske Præster, men ogsaa den store, religiøse Krisis, der kulminerede ved Aarets Udgang i „Nytaarsnat“ og den derpaa følgende sjælelige Betagethed. Men samtidig uddybedes hans historiske Interesser. Allerede forlængst havde han jo fæstet sig ved Nordens Oldtid, og lige fra Tilbagekomsten til København efter Langelandsopholdet havde historiske Studier ledsaget Fordybelsen i Nordens Mythologi og kristelige Tanker. 1810 synes imidlertid ogsaa i Henseende til Grundtvigs historiske Opfattelse at have været et Mærkeaar, og netop det lille Skrift om Nordens Forening tillægger han selv Betydning. I et autobiografisk Fragment, hvori han skildrer sin personlige Udvikling i 1810¹⁾, fremhæver han, at han just da bemærkede, hvorledes hans „Øje stedse opklaredes mere og mere for Historiens nødvendige Gang, hvorpaa han hidtil vel havde troet, men ikke fast eller med Bevisthed“. Roms Historie havde lært ham meget i den Henseende, og da han indsaa, „hvorfor alle de stoiske Skribenter under og efter August og alle de følgende gode Kejsere ei vare Romere, var et større Skridt gjort til historisk Beskuelse, end jeg den Gang troede“. Da kom tillige den nordiske Enheds-tanke ind over ham.

Forlængst havde de nordiske Studier ført til, at hans

¹⁾ Grundtvigs Papirer i R. A. Fasc. 502.

„varmeste Ønske og lysende Haab“ var Nordens For-
 ening, fordi han troede, at det var Nordens Held. „Jeg
 saa i Kalmar Kæden, som skulde evindeligt sammenbinde
 Nord, men glædes kunde jeg ikke, uden fordi jeg i
 Salen hørte Sagas hviskende Spaadom om de kommende
 Tider“. Saa kom Christian Augusts Valg i 1809, og i
 sit Digt i Anledning af Jönköpingfreden gav han sin
 Glæde derover Udtryk: „Norig og Gautur og Dana, de
 tre eie en Moder tilsammen, hende skal Fremtiden jub-
 lende se favne de trende med Gammen“. Men efter
 Prinsens pludselige Død „afløste Smertens og Harmens
 bittere Taarer Glædens“, og hans „Sørgedigt ved Prins
 Christians Død“, tilegnet Hertug Frederik Christian, vid-
 nede om hans store Sorg over Dødsfaldet. Ganske
 naturlig maatte de efterfølgende Begivenheder fange
 hans Opmærksomhed stærkt, og det store og alminde-
 lige Bifald, der modtog Sørgedigtet, kan have tilskyndet
 ham til endnu en Gang at tage Ordet. Der behøver
 ikke at have været nogen direkte Forbindelse mellem ham
 og den øvrige skrivende Kreds, og intet i hans Skrift
 tyder derpaa. Derimod kom han i Huset hos Etatsraad
 G. H. Olsen, og det er vel tænkeligt, at en Opfordring
 kan være udgaaet fra denne eller en anden af hans
 Venner.

Selv skriver Grundtvig om sine Forhold i denne
 Tid følgende: „I den hele Sommer laa jeg ligesom i
 Dvale og mit Digt over Prinds Christian samt min Tale
 til det svenske Folk var næsten aldeles det eneste, jeg
 foretog mig undtagen mine bestemte Sysler; men i det
 sidste udviklede min Synspunkt for Nordens Historie sig
 især ved den Synspunkt for Kalmarunionen, som jeg da

fattede. Uden at kunne sige mig selv hvorfor, fik jeg ved det en uimodstaaelig Lyst til at læse Historie“.

Hvad var det da for en Betragtning af Kalmarunionen, der siden for Grundtvig selv kom til at staa som en Spire til hele hans Syn paa Nordens Fortid? Det er Tanken om Menneskelivets Aldre, som vi vistnok her for første Gang ser Grundtvig anvende paa en historisk Udvikling. Han standser ved Spørgsmaalet om, hvorfor de nordiske Folk, der af Naturen synes ham bestemte, til Forening, især fordi de har ens Tro og Sprog dog ikke kunde holdes sammen, da Prøven gjordes. Jo, svarer han: „I det fjortende Aarhundredes Morgenrøde laa Danmark og Norrig udmattede af et langt daadfuldt Liv . . . Sverige derimod stod i den raske Ynglingsalder. Hvad skulde da bevæge det til at ønske en Forening, med hvilke Folk det end var, hvad var mere latterligt, end om det havde rolig ladet sig binde til de svage Oldinge? Nu derimod er det anderledes: ogsaa Sverige har nu spillet sin Ungdomsrolle og spillet den saaledes, at den rolig kan sætte sine Idrætter ved Siden af sine Frænders; disse have imidlertid hvilet, stundom sovet og ligesom ventet paa deres Frænde, før de vilde begynde et nyt Tidsrum af deres Liv. Norriges Opvaagning have vi set og se daglig, Danmark høre vi quæde en lystelig Morgensang og hvem kan tro, det, efterat have sjunget, vil igen gaa til Hvile istedenfor til Daad?“

Det er Spiren til den Opfattelse, der siden ikke blot præger Grundtvigs Nordenshistorie, men ogsaa hans Verdenshistorie, saaledes som den træder frem i Verdenskrøniken af 1812.

Medens de andre Smaaskrifter om Nordens For-

ening ikke har Betydning ud over deres Æmne, har det derfor sin Interesse at paavise, hvad Plads Grundtvig selv gav sit lille Skrift.

Ogsaa han maatte røre ved Forfatningsspørgsmaalet, men ganske vist kun for at rydde det bort med den for ham saa karakteristiske Bemærkning, at han ikke vil indlade sig i en vidtløftig Undersøgelse om, hvorvidt Statsforfatningens Forskellighed kunde fraraade en For-
ening, „thi jeg for min Del er fast overbevist om, at ethvert Folk har og beholder den Del i Regeringen, det fortjener“.

Hele Skriftet er iøvrigt gennemvævet af Grundtvigs Billedsprog og stærkt rullende Udtryk. Nye, vægtige Argumenter findes der ingen af, men Grundtvig indrømmer beskedent selv dette og nærer ikke stor Tro til, at de Blade, han skriver, nogensinde vil komme for de svenske Brødres Øjne, men dog vil han udtale sit Hjertes varme Ønske, „thi troer mig, svenske Brødre, I høre gennem mig ei en enkelt Røst, men en forenet Stemme af alle Danmarks og Norrigs Ædle. Derfor rækker os Haand, ærlig og trofast som vi byde, og dette Haandslag skal være det sidste Slag i Norden“.

Grundtvigs Optræden skete med fuld Aabenhed. Men foruden den literære Virksomhed, hvis Spor vi har fulgt, udfoldedes i det skjulte en privat Agitation i Sverige. Hver af Forfatterne har vel gjort sit ved Paavirkning af Venner og Bekendte derovre, men kun nogle enkeltes Bestræbelser kan bestemt eftervises.

Vi træffer da paa en af de Mænd, der var aller-
ivrigst, Gyllembourg-Ehrensvärd. Vistnok i lige Grad havde ideelle og rent personlige Interesser gjort ham til Skandinav, og hans Iver for at skaffe Frederik VI

Sveriges Krone havde været medvirkende Aarsag til at sikre ham Kongens Gunst¹⁾. I Vinteren 1809 havde han været indviet i Kongens Planer og sandsynligvis affattet Luftballonsdokumentet. Nu i 1810 arbejdede han, fortalte man siden i den heibergske Kreds, Nat og Dag for at stemme sine Slægtninge og Venner til Gunst for Frederik VI's Valg. I de bevarede Regeringspapirer fra hin Tid tales der ikke om nogen Forbindelse mellem ham og Kong Frederik, men der er ingen Grund til at betvivle, at den Tradition er rigtig og vel ogsaa støttet paa nu forsvundne Papirer, der lader ham udkaste Plan paa Plan og meddele dem til Kongen personlig eller til dennes betroede Mand, daværende Kancellipræsident Kaas, eller til Kabinetsekretæren Jessen. Han var uendelig optaget af Muligheden; en Union vilde kunne føre ham tilbage til hans Fædreland og yde ham en Oprejsning for et underligt forkvaklet Liv. Der er bevaret enkelte Breve fra ham til Munck af Rosenschöld, til hvis Virksomhed paa Rigsdagen han synes at have sat stor Lid. Det viser ikke blot hans Længsler og Forhaabninger, men ogsaa hans Vemod over ikke aktivt at kunne gribe ind ved Handling paa svensk Grund.

Endnu en Københavner søgte Forbindelse med Munck af Rosenschöld, hvis Interesse for Unionen man, som senere skal blive paavist, dog nok overvurderede. Det var den bekendte og ansete Læge, Stadsfysikus i København, Hofmedikus Paul Scheel, fra hvem der er opbevaret et langt Brev med ivrig Opfordring til at ar-

¹⁾ P. A. Heiberg og Th. Gyllembourg 2. Opl. 1882. S. 403 flg. Ahnfelt: Från Europas hof I. S. 594 flg. Ørsted: Til Belysning af den nyeste Tids skandinav. Politik. I. S. 2. Medd. fra Krigsark. IV.

bejde for en nordisk Union¹⁾. Scheel anmoder Rosenschöld om snart at give Svar, eventuelt i et Brev, hvis ene Side kan beskrives med sympathisk Blæk. Saa vil han, efter at have hørt Muncks Opfattelse, enten opgive Sagen „oder auch gehörigen Orts Sie in Verbindung setzen“, et Udtryk, der kunde tyde paa, at han gik andres — maaske Frederik VI's — Ærinde. Om den svenske Læges Svar vides intet, men medens Brevet her er skrevet den 18. Juli, er der 14 Dage senere sket Henvendelse fra Munck af Rosenschöld til Frederik VI. Ad hvilken Vej faar staa hen.

Kredsen af de Mænd, der aktivt interesserede sig for Tronfølgersagen, er hermed saa fuldtallig, som den efter de bevarede Kilder kan blive. Endnu kan det dog have sin Interesse at fremdrage, hvad der vides om Prins Christian Frederiks Stilling til Sagen, thi det kan jo næppe have været ham ubekendt, hvor stærkt hans Person var bleven bragt paa Bane fra svensk Side.

Kun et eneste Aktstykke haves der imidlertid fra hans Haand, hvoraf der kan drages Slutning om hans Synspunkter²⁾. Det er et Brev til Kongen, skrevet den 13. August, da endnu intet var afgjort. Der gik paa dette Tidspunkt Rygter om, at den afsatte svenske Konge Gustaf IV Adolf havde i Sinde at fiske i rørt Vande, med engelsk Hjælp lande i Sverige og tiltvinge sig sin tabte Krone. Der laa, hvad der snart viste sig, intet andet til Grund herfor, end at Gustaf Adolf havde været i Nordtyskland og derfra havde søgt at knytte

¹⁾ Kgl. Bibl. Stockholm.

²⁾ Jeg er afdøde Rigsarkivar A. D. Jørgensen Tak skyldig for villig Meddelelse om, at der i Prinsens Optegnelser for 1810 intet findes om Tronfølgervalget. Medd. fra Krigsark. V. S. 50—53.

Forbindelser i Sverige væsentlig til Fordel for sin Søns Kandidatur. Men disse Rygter gav imidlertid Prins Christian Anledning til at indgive en Memoire til Kongen, hvori han behandlede Muligheden af et saadant Skridt fra Gustaf Adolfs Side og overvejede, hvad man burde foretage derimod. Prinsen foreslog en yderst aktiv Optræden; man burde, hvis Gustaf Adolf og engelske Tropper viste sig i Sverige, uden videre gøre Landgang der og Indfald fra Norge, derved kvæle en svensk Borgerkrig i Fødselen og sammen med den afsatte Konges Fjender fordrive Englænderne og gennemføre Frederik VI's Valg til Tronfølger.

Forslaget viser baade en stor Resoluthed hos Prinsen og en stærk Interesse for en nordisk Union. Han skriver, at Memoiren er bleven til, da han idelig har beskæftiget sine Tanker med de store Begivenheder, der ventes fra Naboriget, og ved den Trang, han har til at ordne Tankerne paa Papiret. Han lægger ikke Skjul paa sin ringe Tro paa et heldigt Resultat, men mener, at enhveromhelst Anledning bør benyttes til at hidføre Rigernes Forening og gøre Norden stort og mægtigt. Men om Kongens Valg alene drejer hans Planer sig; intet Ord hentyder til hans egen Kandidatur. Heller ikke senere, da han i Maj 1811 gjorde forskellige Optegnelser om Begivenhederne Aaret før og om beslægtede Forhold og bl. a. afskrev Frederik VI's Brev til den svenske Konge og dennes Svar, fremkom nogen Antydning af, at han havde haft personlig Interesse af det skete. Hvad Forhaabninger han kan have gjort sig, vides altsaa ikke; intet Spor findes af Forbindelse mellem ham og de øvrige københavnske Unionsvenner.

Muligvis efter Raad af Frederik Moltke var det imid-

lertid bleven besluttet ikke at blive staaende ved den literære Virksomhed i København, men ogsaa at sende et Par Mænd til Sverige for at fremkalde en Medvirkning fra den svenske Presses Side og i det hele sætte Fart i de derværende Unionsvenner¹⁾. Valgte blev — maaske ogsaa efter Moltkes Forslag — Etatsraad Olsen og Jens Kragh Høst. Naar de forlod København, vides ikke sikkert; det har dog formentlig været i Dagene nærmest efter den 14. Juli. Henimod den 24. Juli naaede de ialt Fald Stockholm. Vistnok lidt før vare Smaaskrifterne begyndt at komme over Sundet; den 26. Juli omtaltes de i Skaane, de første Dage af August udspreddes de i Göteborg²⁾.

Hvad der saaledes var udført, var saavist langt mindre betydningsfuldt end vel ment; det kan forstaaes, at det i alt Fald siden, da alle Bestræbelserne var løbne ganske ud i Sandet, kunde ægge til en vis spottende Kritik. Frederik VI imponerede ikke som Bærer af den store nordiske Enhedstanke, og Jens Kragh Høst og Godske Hans Olsen som dens vandrende Apostle endnu mindre.

I et meget lidt flatterende Lys blev da ogsaa alle disse Bestræbelser, ja hele den danske Regerings Aktion i denne Tid set af en højst opmærksom lagttager, der vaagede over alt med Argusøjne. Som Frederik VI i Stockholm havde sin officielle Spejder i v. Dernath, saaledes havde den svenske Regering sin i København i Gesandten Baron Carl Gustaf Oxenstierna. Vil man se

¹⁾ Ørsted l. c. S. 70—71. Høst l. c. S. 87.

²⁾ Breve fra Rosenschöld til Engeström ²⁶/₇, fra Landshövding Rosen i Göteborg til Engeström ⁴/₈ (Kgl. Bibl. Sthm.), fra Oxenstierna til Engeström ²¹/₇. (Ahmfelt: l. c. I. S. 324).

Reversen af Medaillen, da læse man hans Rapporter til Stockholm.

Naturligvis havde Oxenstierna meget tidlig haft sin Opmærksomhed henvendt paa de Planer, der kunde næres fra den danske Regerings Side. Hvert Brev, han skrev derom, aandede Uvilje mod Tanken og Ringeagt for de Personer, der skulde gennemføre den. Den 14. Juli berettede han ved Kurér om Selbys Sendelse; han nærede ingen Tvivl om, at Baronen var sendt for at intrigere for Frederik VI's Valg, men han kunde ikke forstaa, at man havde valgt just denne Person¹⁾. Han fandt, at hvis det var „mon bon ami“ Rosenkrantz's Debut som Minister, da var den beklagelig slet. Forøvrigt mente han, at det hele var „un petit manège, qui après tout me paroit du mauvais genre“. Hans Uvilje voksede ved Rygtet om, at Baron Selby havde mange Penge med sig, og ved at høre en Københavner sige, at med 100,000 Dukater contant i Guld vilde han paatage sig at skaffe Frederik VI valgt²⁾. Han fandt en Trøst i at kunne haane det danske Pengevæsen; hvis det var danske Sedler, Selby havde faaet med, saa begreb han det let, skrev han, „ty deraf tilverkas dagligen stora quantiteter“.

Den 18. Juli gav han en Skildring af Stemningen i København: „Man måste låta det upplystare och bättre Danske publicum vederfaras den rättrådighet, at det aldeles ikke med begierlighet trängtar efter Hans Danske Mayst's utkorande til efterträdare på Svenske Tronen,

¹⁾ Brev til Engeström 14/7 (Kgl. Bibl. St.; hvor intet andet angives, findes de i det følgende citerede Breve fra Oxenstierna der).

²⁾ Udateret Brev fra Tiden mellem 18. og 31. Juli. — Brev 21/7. (Ahnfelt: I. c. S. 324).

och således en ny uplaga af Calmare union. Mellan-
classen lika som många af den högre delar ingalunda,
vare sig Konungens egen önsken, eller de honom om-
gifvande personers tänkesätt i denne sak. Äfven denne
förstnämnde ville jag ej försäkra existerar til en viss
Grad: om den emellertid är virkelig, så bevisar den
mig en otillräcklighet i både vuer, beslut och desses ut-
förande, som är ynkelig, då man nu først i detta ögon-
blick afsänder en Selby pour négociier, ou pour mieux
dire, pour intriguer, et cela 8 jours àpeuprès avant que
la chose doit être décidée¹.

Trods denne Ringeagt mente Oxenstierna dog, at
man burde passe paa, og vendte særlig sin Mistanke mod
Skaane. Han bad den 18. Juli Engeström „förlora ej
ur sigta Skåningarne; utom de uppenbart missnöjde,
som Tit: känner bättre än jag, har jag anledning mis-
tänka flere mindre utmärktes sinnande¹)“. Ganske vist
nævnedede han ikke bestemte, kun anbefalede han at
passe paa en vis Kammerherre Eppinger, der rejste ham
for meget frem og tilbage mellem København og Helsing-
borg²). Men „superflua non nocent“, raadede han sin
Regering til at tage til Valgsprog.

Dog var han paa intet Tidspunkt bange for, at
Planen, som han havde hørt var udklækket i General-
kommandokontoret³), „som i förväg vattnas i mund åt

¹) Ogsaa i den udaterede Depeche skriver Oxenstierna „Haf vak-
samt öga på scåningarne och kanske flere“.

²) Brev 27/7. (Ahnfelt l. c. S. 324.)

³) Kan man tro en anden Tradition, var dog ikke alle i General-
kommandokontoret lige begejstrede for en Union. I den hei-
bergske Kreds hed det sig i alt Fald, at Bülow ved Efter-
retningen om Bernadottes Valg skal have udbrudt: „Ih,
Gudskeelov, saa kan man da sidde og ryge sin Pibe i Ro.“
(P. A. Heiberg og Th. Gyllembourg 2. Opl. 1883. S. 406.)

de goda saker, man hoppas ännu kunna åtkomma i Sverige“, da alt var fortæret i Danmark, skulde lykkes¹⁾. Allerede den 21. Juli mente han paa Rosenkrantz at kunne mærke, at heller ikke denne troede paa et heldigt Udfald, men at man dog ikke vilde trække sig tilbage, da man en Gang var begyndt²⁾. Senere Samtaler med Rosenkrantz gav ham samme Indtryk. Betegnende nok greb Rosenkrantz en Gang Lejligheden til at berøre de Angreb, man rettede paa Frederik VI's Person og Regeringsmaade. Han forsikrede, at Kongen var det hæderligste og mest velsindede Menneske, og at den ganske vist højst uregelmæssige Forretningsgang gennem Kabinettet, som var indført siden Frederik VI's Tronbestigelse, ikke var opfundet af Kongen alene og nok vilde blive forandret³⁾. Oxenstierna modtog Apologien med en meget sigende Tavshed.

Han selv personlig sluttede sig straks, som det sig sømmede, til den augustenborgske Kandidatur og delte sin Regerings Frygt for, at Frederik VI skulde hindre Hertugen i at svare saa snart som ønskeligt, hvorimod han var vis paa, at man ikke vilde falde paa at hindre ham i at modtage Valg. Han skaffede Engeström en hel Del Oplysninger om Hertugens Person og Familieforhold, men ellers maatte han væsentlig holde sig passiv, indtil han fik det Hværv at overbringe Frederik VI sin Konges Svar paa Kandidaturansøgningen⁴⁾.

¹⁾ Det udaterede Brev.

²⁾ Brev 21/7. (Ahnfelt l. c. S. 323.)

³⁾ Brev til Engeström hos Ahnfelt l. c. S. 324—25, dateret 27/7. Mon Datoen er rigtig? Skulde det ikke være 17/7?

⁴⁾ Det udaterede Brev.

(Sluttes.)